

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

ELEWIJT
TER BORCHTSTRAAT
(prov. VLAAMS-BRABANT)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteur: Sofie SCHELTJENS
Redactie: Lies DIERCKX

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2018/25

Afbeelding op schutblad: Zicht op de opgraving.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☒		Prospectie ☐	
Vergunningsnummer: 2015/507			
Datum aanvraag: 02/11/2015			
Naam aanvrager: SCHELTJENS Sofie			
Naam site: Elewijt, Ter Borchtstraat			
Naam aanvrager metaaldetectie: SCHELTJENS Sofie			
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2015/507 (2)			

Opdrachtgever:	Gemeente Zemst De Griet 1 1980 Zemst
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Els Patrouille (erfgoedconsulent, Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant)
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:	/
Projectleider:	Bert Acke
Leidinggevend archeoloog:	Sofie Scheltjens
Archeologisch team:	Bert Mestdagh
Plannen:	Sarah Dalle
Conservatie:	Ansje Cools (Archeologische Conservatie bvba)
Materiaaltekeningen:	Gwendy Wyns
Start veldwerk:	23/02/2016
Einde veldwerk:	01/03/2016
Wetenschappelijke begeleiding:	Jasper Deconynck en Jari Mikkelsen (Ghent Archaeological Team bvba)
Projectcode:	ELTE16
Provincie:	Vlaams-Brabant
Gemeente:	Zemst
Deelgemeente:	Elewijt
Plaats:	Ter Borchtstraat
Lambertcoördinaten:	Zie situeringsplan in bijlage 1
Kadastrale gegevens:	Zemst, Afdeling 4, Sectie E, openbaar domein Ter Borchtstraat
Beheer opgravingsdata:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Beheer vondsten:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Titel:	Archeologische opgraving Elewijt Ter Borchtstraat (prov. Vlaams-Brabant). Basisrapport.
Rapportnummer:	2018/25
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

1. INHOUD

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	2
1. INHOUD.....	4
2. INLEIDING.....	6
3. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	8
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING	8
3.2. GEOMORFOLOGISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING.....	12
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	14
4.1. ELEWIJT	14
4.1.1. Historische informatie	14
4.1.2. Archeologische informatie.....	16
4.1.2.1. Metaaltijden	16
4.1.2.2. Romeinse periode	19
4.1.2.3. Middeleeuwen	23
4.1.2.4. Post-middeleeuwen	23
4.1.2.5. Wereldoorlog I	23
4.2. TER BORCHTSTRAAT	23
4.2.1. Historische informatie	23
4.2.2. Archeologische informatie.....	25
5. ONDERZOEKSMETHODE	28
5.1. ALGEMEEN	28
5.1.1. Vraagstelling.....	28
5.1.2. Randvoorwaarden.....	28
5.2. BESCHRIJVING	31
5.2.1. Voorbereiding	31
5.2.2. Veldwerk.....	31
5.2.3. Vondstverwerking en rapportage	32
5.2.4. Wetenschappelijke begeleiding	32
6. SPOREN EN STRUCTUREN	34
6.1. BODEMOPBOUW EN STRATIGRAFIE	34
6.2. RUIMTELIJKE SPREIDING EN BEWARING	37
6.3. PERIODEN EN SITES.....	39
6.3.1. Romeinse periode	39
6.3.1.1. Paalkuilen	39
6.3.1.2. Kuilen.....	46
6.3.1.3. Grachten en greppels	50
6.3.2. Volle middeleeuwen.....	56
6.3.3. Post-middeleeuwen.....	60
6.3.4. Recente verstoringen	61
7. VONDSTEN	64

7.1. AARDEWERK	64
7.1.1. <i>Handgevormd aardewerk</i>	66
7.1.2. <i>Aardewerk uit de Romeinse periode</i>	66
7.1.2.1. Waterput S65	67
7.1.2.2. Gracht S40-42	69
7.1.2.3. Gracht S105	70
7.1.3. <i>Aardewerk uit de middeleeuwen en nieuwe tijd</i>	72
7.2. BOUWKERAMIEK EN VERBRANDE LEEM	72
7.3. GLAS	74
7.4. METAAL	74
7.5. NATUURSTEEN	74
8. INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS.....	76
9. AANBEVELINGEN	80
10. BESLUIT	82
11. LITERATUUR	84
12. BIJLAGEN	86

2. INLEIDING

In het kader van de aanleg van wegenis en riolering ter hoogte van de Ter Borchtstraat in Elewijt (gemeente Zemst, provincie Vlaams-Brabant) heeft een team van Monument Vandekerckhove nv van 23 februari tot en met 1 maart 2016 een archeologische opgraving uitgevoerd op het terrein. Opdrachtgever van het project is de gemeente Zemst. Het onderzoek is verricht volgens de Bijzondere Voorwaarden opgesteld door Onroerend Erfgoed. Het doel van het onderzoek betreft de registratie en interpretatie van de bewaring van de bodem en archeologische resten, die door de geplande werken zouden verstoord worden.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. Voorafgaand wordt de geografische, geomorfologische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het plangebied in Elewijt toegelicht alsook de gebruikte methodologie en technieken tijdens het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese met aanbevelingen voor verder archeologisch onderzoek. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een digitale drager met de plannen en de digitale versie van deze tekst. De diverse inventarissen en foto's worden ter beschikking gesteld via een link naar een externe webruimte.

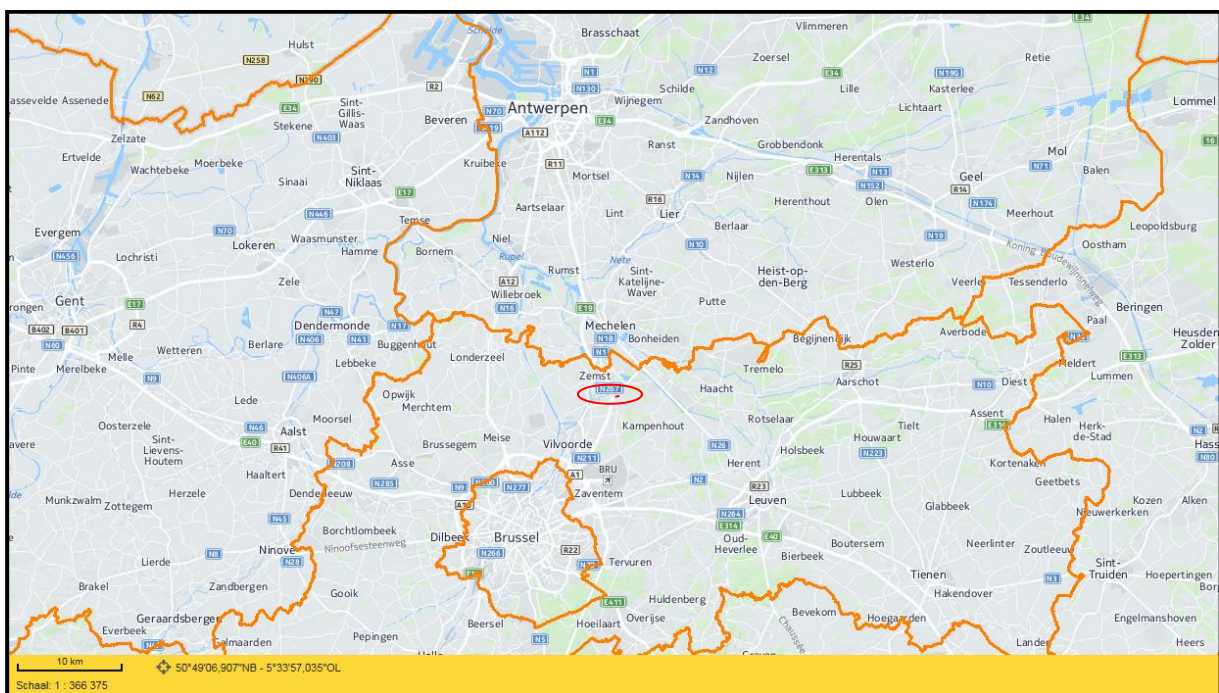
Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan de volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Heleen Kardux en Stijn Vanhulsel (gemeente Zemst), Barbara Verhoeven (S.Bilt), Els Patrouille (Onroerend Erfgoed), Jasper Deconynck en Jari Mikkelsen (Ghent Archaeological Team bvba) voor wetenschappelijke begeleiding, prof. dr. Wim De Clercq en dr. Patrick Monsieur (Universiteit Gent) voor determinatie van Romeins aardewerk, Johan Dils en heemkundige kring *De Semse* voor metaaldetectie en Beckers nv voor de graafwerken.

3. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING

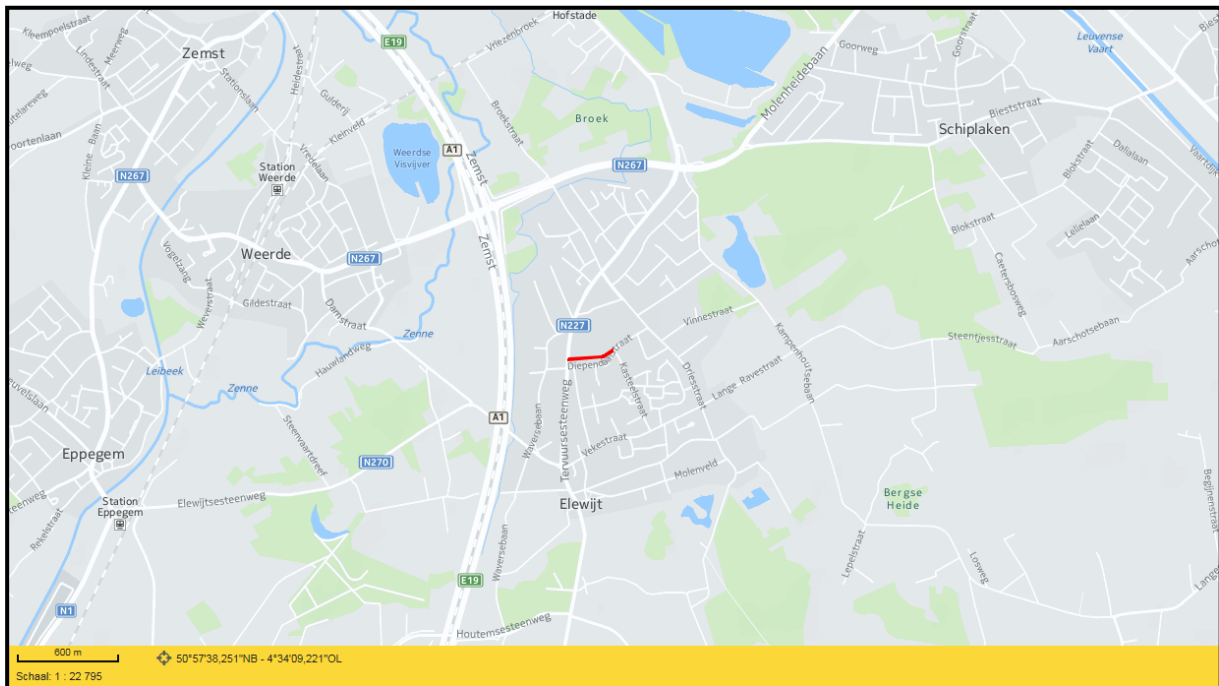
3.1. Geografische en topografische situering

Het plangebied ter hoogte van de Ter Borchtstraat bevindt zich ten noorden van de woonkern van Elewijt en ten zuidoosten van het centrum van Zemst, dat zich in het noorden van de provincie Vlaams-Brabant situeert (Figuur 1). Deze deelgemeente is omgeven door Hofstade in het noorden, Boortmeerbeek in het oosten, Kampenhout en Perk in het zuidoosten, Eppegem in het zuidwesten en Weerde in het westen. De gemeente Zemst omvat een dichtbebouwd centrum langs de Brusselsesteenweg tussen Mechelen en Vilvoorde met een onregelmatig stratenpatroon en de deelgemeenten Elewijt, Eppegem, Hofdstade, Laar en Weerde. Ook de deelgemeenten zijn ontwikkeld met onregelmatig stratenpatroon langs een steenweg. Het grondgebied is gelegen aan de samenvloeiing van de Leibeek en de Zenne en wordt doorkruist door de autosnelweg E19 en een spoorwegnetwerk tussen Brussel en Mechelen.

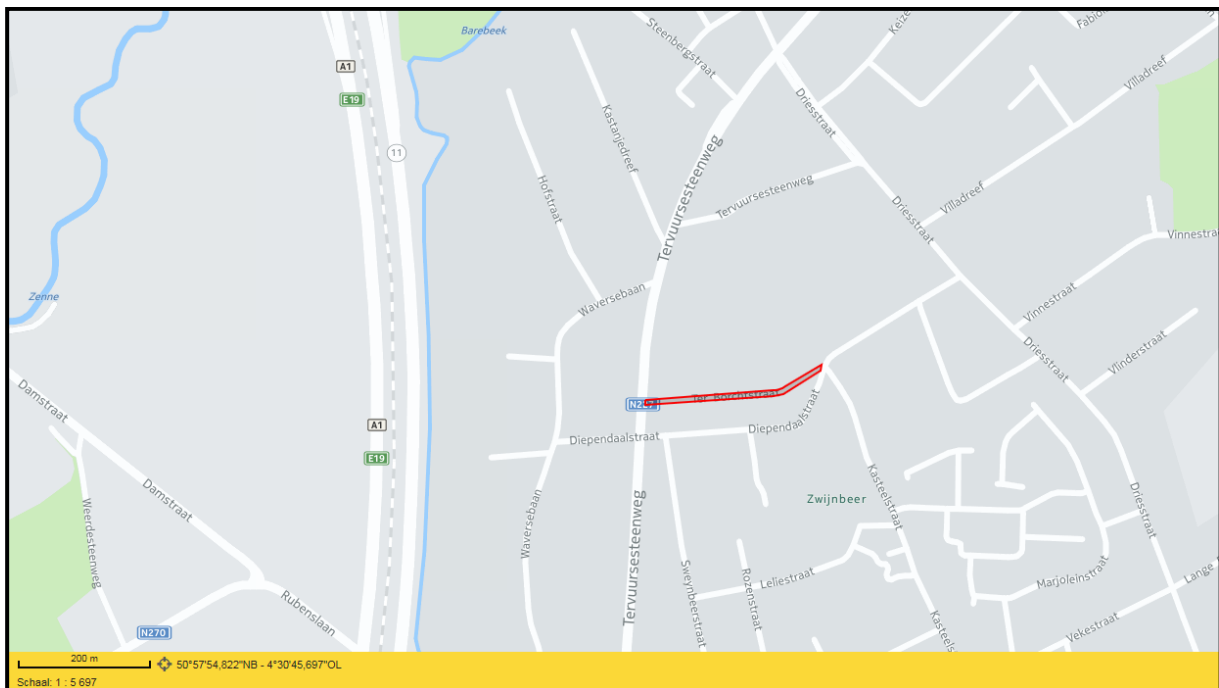
Het onderzoeksgebied behelst de omvang van de huidige wegenis van Ter Borchtstraat van ongeveer 290m lang bij 3m breed en de uitbreiding ter hoogte van huisnummer 9 (Figuur 2 tot Figuur 7). De oppervlakte van het plangebied bedraagt ongeveer 900m², waarvan de hoogte varieert tussen +9,76m TAW en +10,32m TAW.

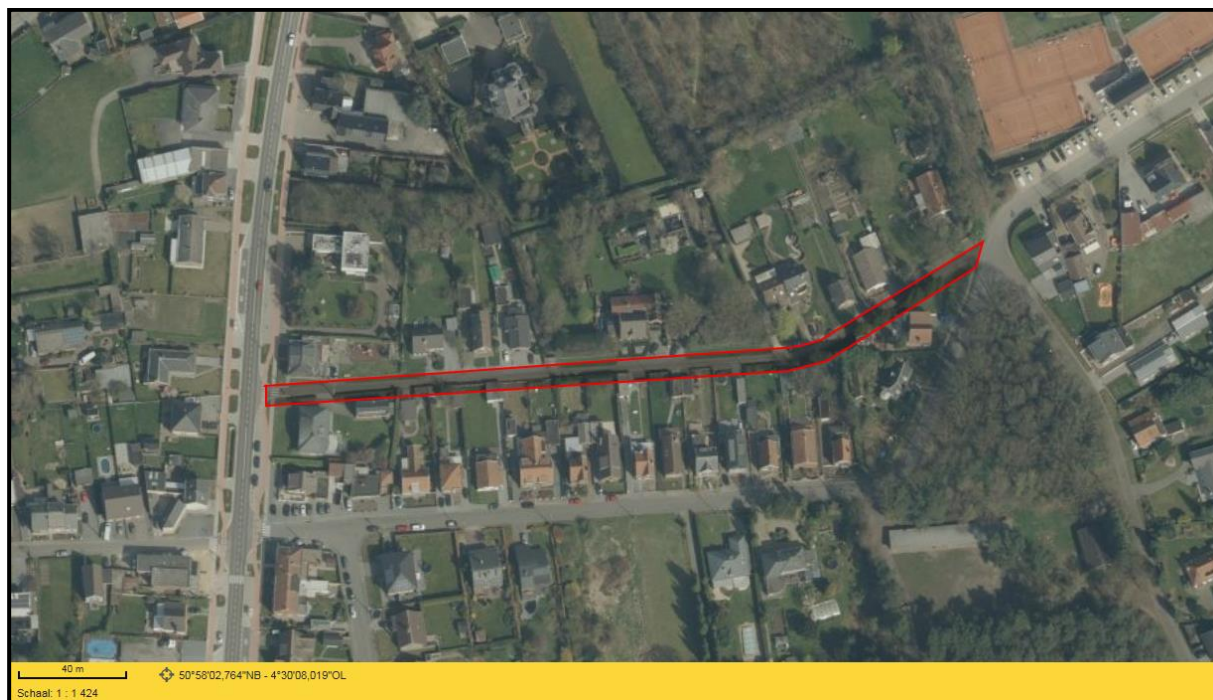
Figuur 1: Situering van Elewijt in de provincie Vlaams-Brabant (© <http://www.geopunt.be/kaart>).

Figuur 2: Situering van het plangebied in Elewijt (© <http://www.geopunt.be/kaart>).

Figuur 3: Situering van het plangebied ter hoogte van Ter Borchstraat (© <http://www.geopunt.be/kaart>).

Figuur 4: Situering van het plangebied op luchtfoto (© <http://www.geopunt.be/kaart>).

Figuur 5: Overzicht van de oostelijke zone van het plangebied voor het veldwerk.

Figuur 6: Overzicht van de centrale zone van het plangebied voor het veldwerk.

Figuur 7: Overzicht van de westelijke zone van het plangebied voor het veldwerk.

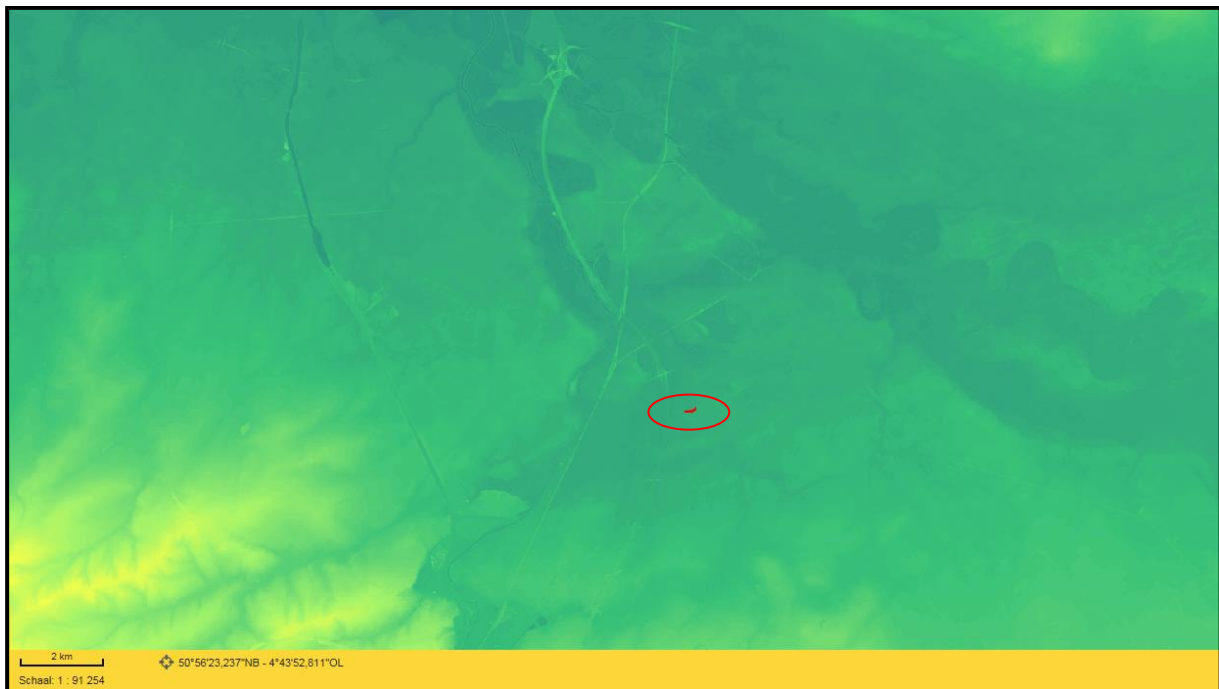
3.2. Geomorfologische en bodemkundige situering

Het grondgebied van Zemst wordt gesitueerd in de zandleemstreek en meer bepaald de associatie van het licht-zandleemgebied, dat de overgang naar de zandleemstreek vormt. Dit gebied omvat een discontinue strook van wisselende breedte langs de zuidelijke rand van de zandstreek, waarbij het quartair licht-zandlemig dek op een vaak diep gelegen tertiair substraat van Ieperiaanse klei, Ieperiaans zand of Paniselianse kleiige of lemige afzettingen rust. Deze streek wordt gekenmerkt door een golvend reliëf met niveauverschillen van 10m tot 20m, dat afhankelijk van verspreiding van bewoning en drainagetoestand hoofdzakelijk in gebruik is als akkerland of weiland, waarbij bossen weinig uitgestrekt zijn en woeste gronden weinig voorkomen (Figuur 8).¹

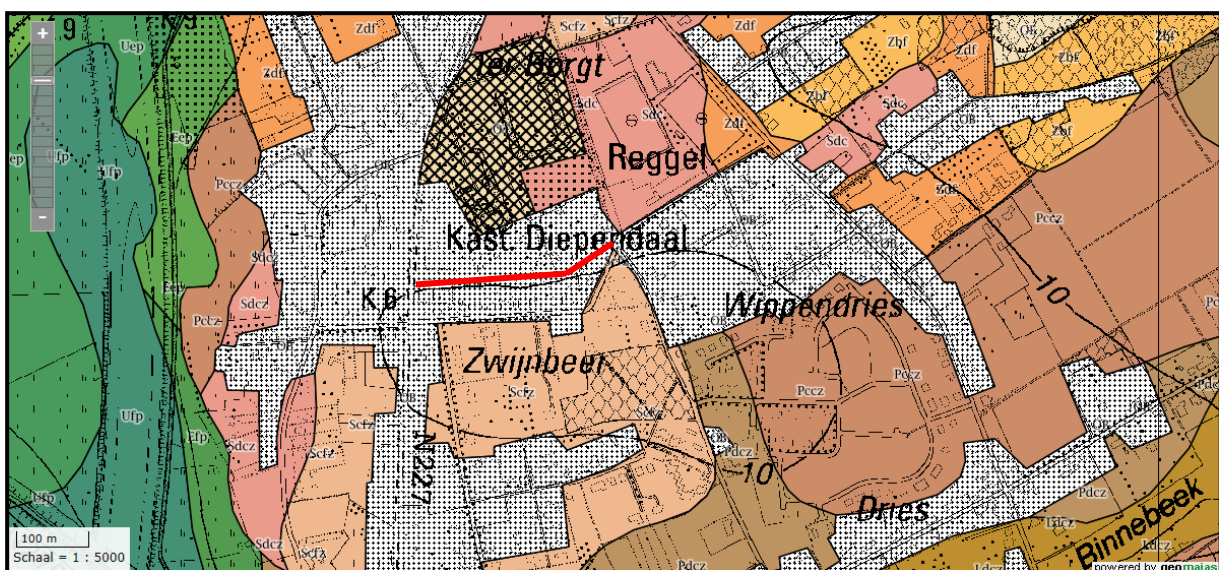
De bodemopbouw ter hoogte van het onderzoeksgebied is gekarteerd als een bebouwde zone (OB), waarbij de oorspronkelijke ondergrond door menselijke ingrepen gewijzigd of vernietigd is (Figuur 9). Ten zuiden van de Ter Borchtstraat bevindt zich hoger gelegen terrein, dat als een matige droge, lemige zandbodem met weinig ontsluitingen van de B-horizont (Scfz) weergegeven is. Het lager gelegen terrein ten noorden van het plangebied is daarentegen gekarteerd als een matig natte, lemige zandbodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont (Sdc). De bouwvoor (Ap-horizont) heeft een dikte van ongeveer 25cm en rust op een overgangshorizont met ijzerconcreties en kleihoudende inclusies. Roestverschijnselen zijn vanaf 40cm tot 60cm diepte vastgesteld en de sterk aangetaste Bt-horizont vanaf 60cm tot 80cm diepte.²

¹ AMERYCKX *et al.* 1995: 240-241.

² VAN RANST & SYS 2000: 100-176.

Figuur 8: Situering van het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel (© <http://www.geopunt.be/kaart>).

Figuur 9: Bodemkudinge opname ter hoogte van het plangebied op de topografische kaart (© <http://www.dov.vlaanderen.be>).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Aan de hand van gekende historische bronnen en archeologisch sites wordt getracht een context te scheppen van deelgemeente Elewijt, wat van belang kan zijn bij interpretatie van de resultaten van het archeologisch onderzoek uitgevoerd ter hoogte van de Ter Borchtstraat, gelegen ten noorden van het centrum.

4.1. Elewijt

4.1.1. Historische informatie

De oudste vermelding van deze gemeente als *Elewita* dateert uit 1219 maar bepaalde plaatsnamen in dit gebied doen vermoeden dat tijdens de vroege middeleeuwen enkele nederzettingen gesticht zijn. Deze bewoning heeft aanleiding gegeven tot ontwikkeling van adellijke domeinen. Het grondgebied heeft tot het hertogdom Brabant behoord en is gelegen aan de grens met het graafschap Vlaanderen. Deze historische grenspositie heeft geleden onder talrijke veldslagen en belegeringen, waarbij een uitgebreid verdedigingsstelsel met burchten opgericht is, maar ontwikkeld is door de uitbouw en begunstiging van stichtingen, zoals Affligem.³

Voorbeeld van een dergelijke, militaire versterking zijn de restanten van het voormalig kasteel Ter Borght, dat in 1440 vermeld is als leengoed van het hertogdom Brabant. Dit omgracht domein met bijhorend kasteel Diependaal is verbouwd en heringericht tijdens de 17de en 19de eeuw. Tijdens Wereldoorlog I is het kasteeldomein grotendeels vernield, waarvan uitsluitend verbouwde dienstgebouwen uit de 17de eeuw, grachten en vijvers nog resten.⁴

De bewoning van Elewijt wordt op de kaart van Ferraris (circa 1771-1778) gekenmerkt door een woonkern met moestuinen nabij de Sint-Hubertuskerk⁵ met resten uit de 12de eeuw en een site met walgracht, dat vermoedelijk teruggaat tot een motte met opperhof en neerhof (Figuur 10). Ten noorden van het centrum is lintbebouwing van hoevecomplexen met moestuinen en boomgaarden weergegeven, waarbij een vrij open

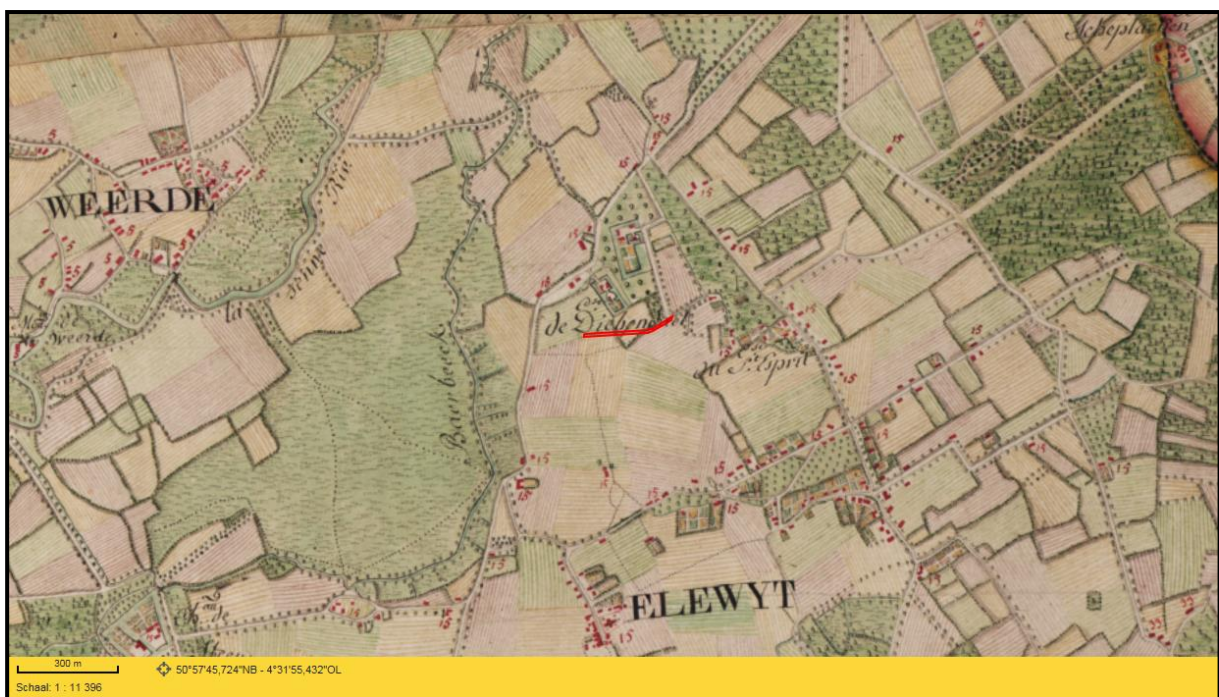
³ Toponymisch woordenboek (<http://bouwstoffen.kantl.be/tw/facsimile/?page=3>); Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed: ID 126615.

⁴ Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed: ID 41002.

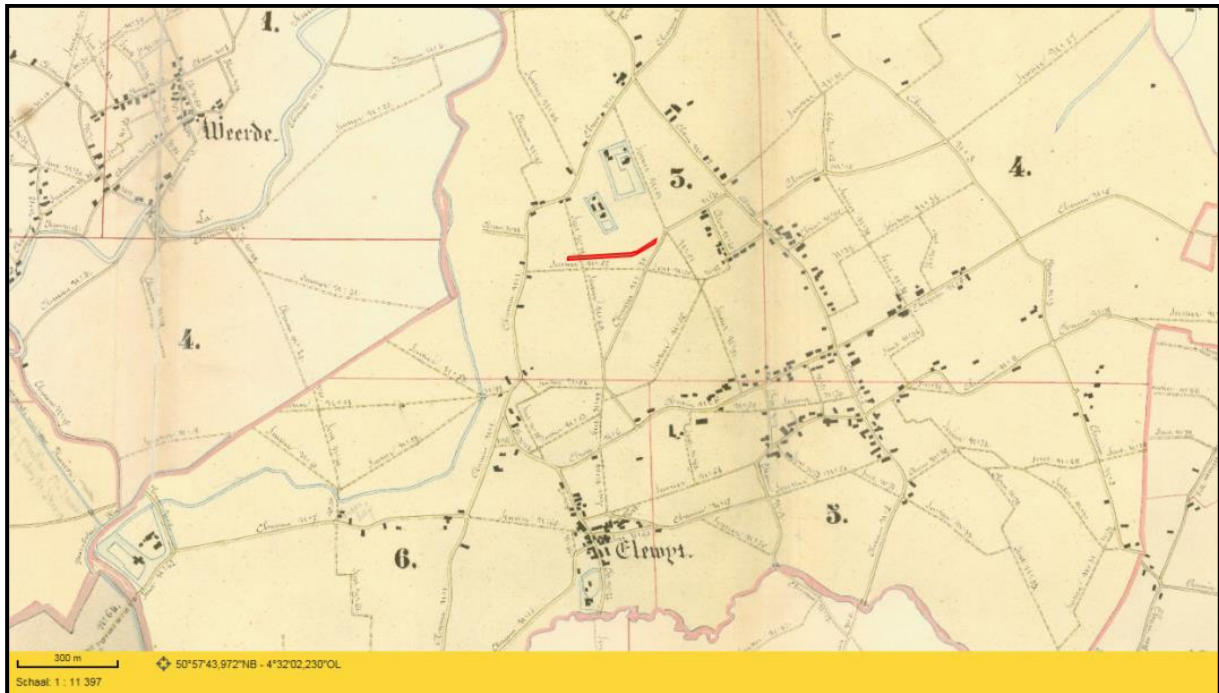
⁵ Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed: ID 40990.

akkerland ingesloten wordt. Elewijt wordt doorkruist door de *Baerbeeck*, waarlangs de omgrachte sites van *Chateau de Diebendael* in het noorden en *Chateau de Steen* in het westen ingericht zijn.

Ook de Atlas der Buurtwegen (1841) en de kaarten van Popp (circa 1842-1879) en van Vandermaelen (circa 1846-1854) geven Elewijt weer als een landelijk dorp, waarvan het wegennetwerk en bebouwing geleidelijk uitgebreid is rond de gehuchten (Figuur 11). Het akkerland ten noorden van het centrum wordt meer en meer doorkruist door wegen maar het gebruik toont weinig verandering tot de 20ste eeuw.

Figuur 10: Situering van het plangebied op de kaart van Ferraris (© <http://www.geopunt.be/kaart>).

Figuur 11: Situering van het plangebied op de Atlas der Buurtwegen (© <http://www.geopunt.be/kaart>).

4.1.2. Archeologische informatie

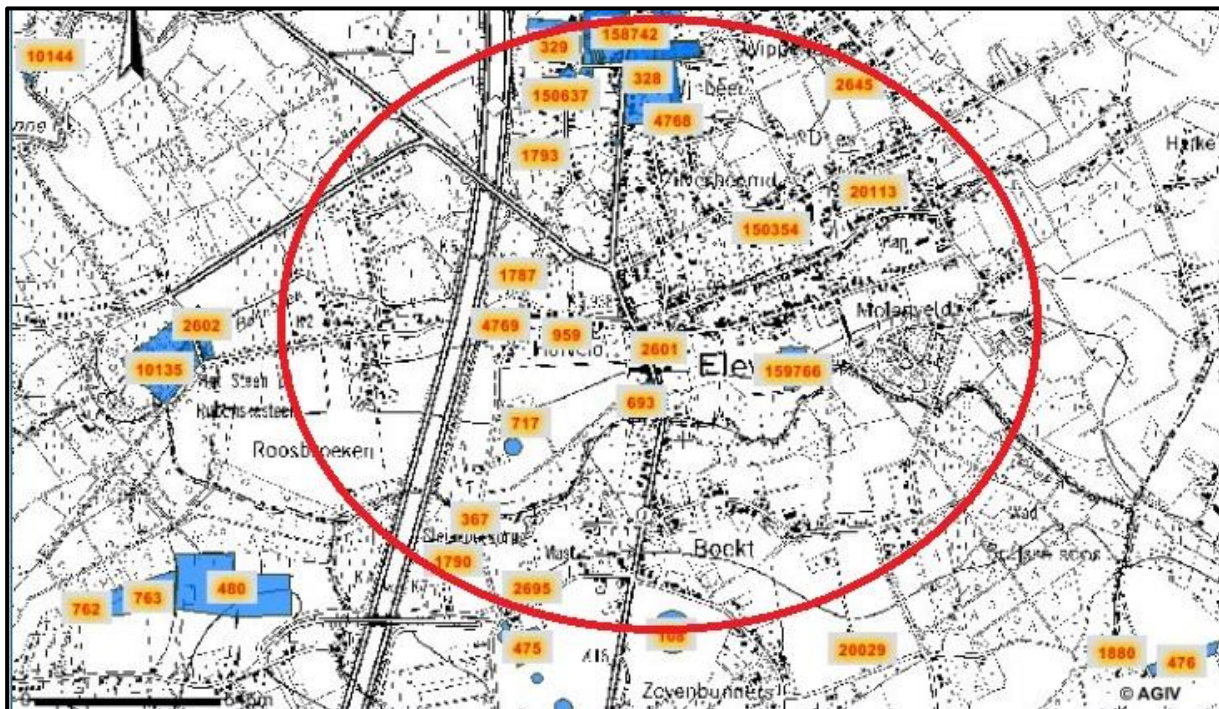
Aan de hand van verscheidene meldingen in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) wordt de bewoningsgeschiedenis van Elewijt gesitueerd vanaf de metaaltijden maar is bekend voor de aanwezigheid van een *vicus* uit de midden-Romeinse periode, die zich vermoedelijk ontwikkeld heeft uit een militair kamp en bewoning tijdens de 1ste eeuw (Figuur 12 en Figuur 13)(Tabel 1).

4.1.2.1. Metaaltijden

Langs de Sint-Hubertusweg is een bronzen nierdolk (CAI nr. 717) gevonden aan de rand van de vallei van de Barebeek, die gedateerd is in de midden-bronstijd. Ter hoogte van Oude Wippendries (CAI nr. 4768) is een haardkom met houtskoolrijke vulling uit het laat-neolithicum aangetroffen. In deze kom zijn potscherven, vuursteenartefacten en een fragment van een maalsteen gevonden. Ook zijn een kuil met aardewerk uit de ijzertijd en een Romeinse waterput opgemerkt.

In 2012 heeft Studiebureau Archeologie bvba een opgraving (fase 1) uitgevoerd aan het Molenveld, waarbij bewoning uit de vroege en midden-ijzertijd aan het licht is gebracht. Hierbij zijn zes hoofdgebouwen en/of bijgebouwen, tien spiekers, verscheidene kuilen en een waterput uit de tweede helft van de midden-ijzertijd en eerste helft van de late ijzertijd onderscheiden. Ten slotte is een greppel aangesneden, die het plangebied in oost-westelijke richting doorkruist.⁶

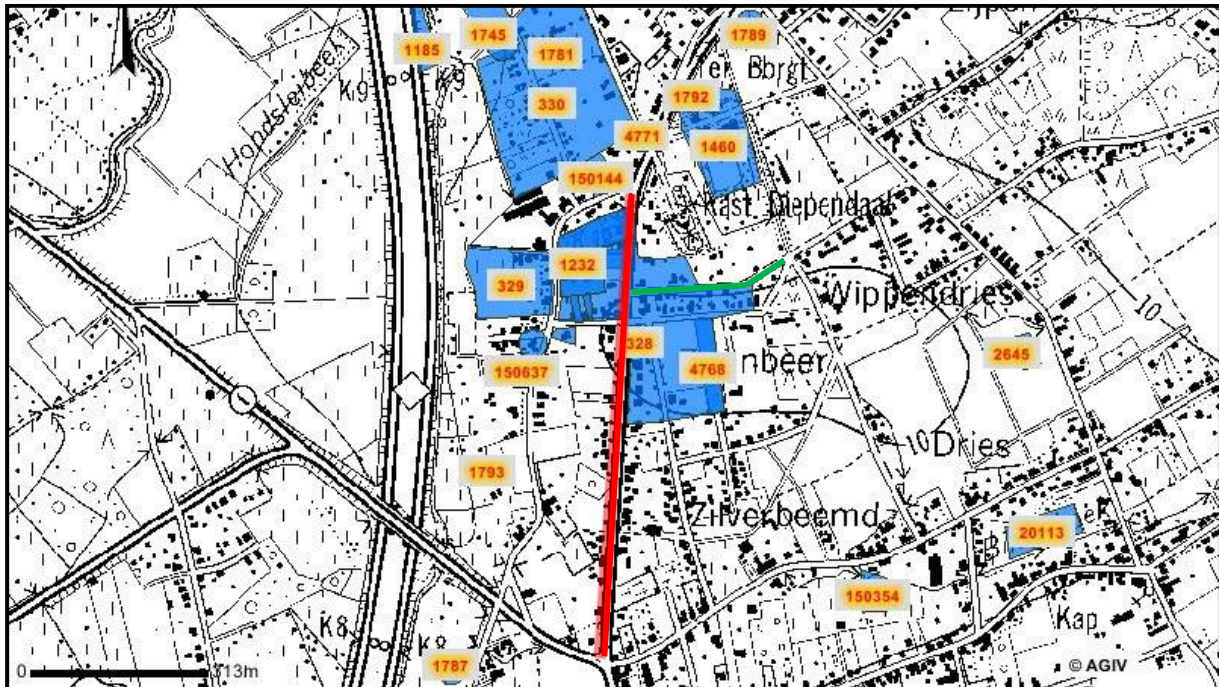
Aan het Molenveld (fase 2) is door Monument Vandekerckhove nv in 2014 archeologisch onderzoek verricht en zijn hierbij drie kuilen uit de tweede helft van midden-bronstijd en eerste helft van de late bronstijd aangetroffen. Daarnaast is een woonerf met een hoofdgebouw, twee bijgebouwen en zeven spiekers aangesneden, die in de late bronstijd en vroege ijzertijd gedateerd worden. Vier kuilen en vier greppels, waarvan een spoor waarschijnlijk het vervolg betreft van de greppel aangetroffen op het aanpalend terrein (fase 1), worden in de midden-Romeinse periode gesitueerd. Ten slotte is een loopgravensysteem met loopgraven en *shelters* uit Wereldoorlog I aangetroffen.⁷

Figuur 12: Situering van Elewijt op de topografische kaart met aanduiding van vondstmeldingen en sites (© <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/#>).

⁶ SMEETS & BERVOETS 2012.

⁷ LEFERE in voorbereiding.

Figuur 13: Situering van Ter Borchstraat (groen) en Tervuursesteenweg (rood) op de topografische kaart met vondstmeldingen en sites (© <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/#>).

CAI nr.	Locatie	Vondstmelding	Sporen en vondsten	Datering
1790 en 2695	langs de Barebeek	metaaldetectie van 1990 tot 2000 en in 2009	<i>fibula</i> en munt	ROMM
2645	kruispunt van Bonekruidstraat en Rozemarijnstraat	graafwerken	greppel en kuil	ROMM
150757	Diependaalstraat	graafwerken in 1953	waterput met cilindrische, stenen constructie	ROM
1787	Driesenburg	losse vondst	munten	ROMM
1789	kruispunt van Driesstraat en Tervuursesteenweg	losse vondst	munten	ROML
1745 en 1781	Hofstraat	losse vondst	drie munten, pin en beeldje van gans	ROMM
15044	Hofstraat	graafwerken	weg, gebouwen en kuilen	ROM
4769	kruispunt Eppegemsesteenweg en Waversebaan	losse vondst	aardewerk en munt	ROMM
1793	Klein Veldeken	losse vondst	munten	ROMM
150833	kruispunt van Klein Veldeken en Waversebaan	graafwerken	waterput met Germaans aardewerk	ROMM-L
367	Molenstraat	losse vondst	munten	ROM

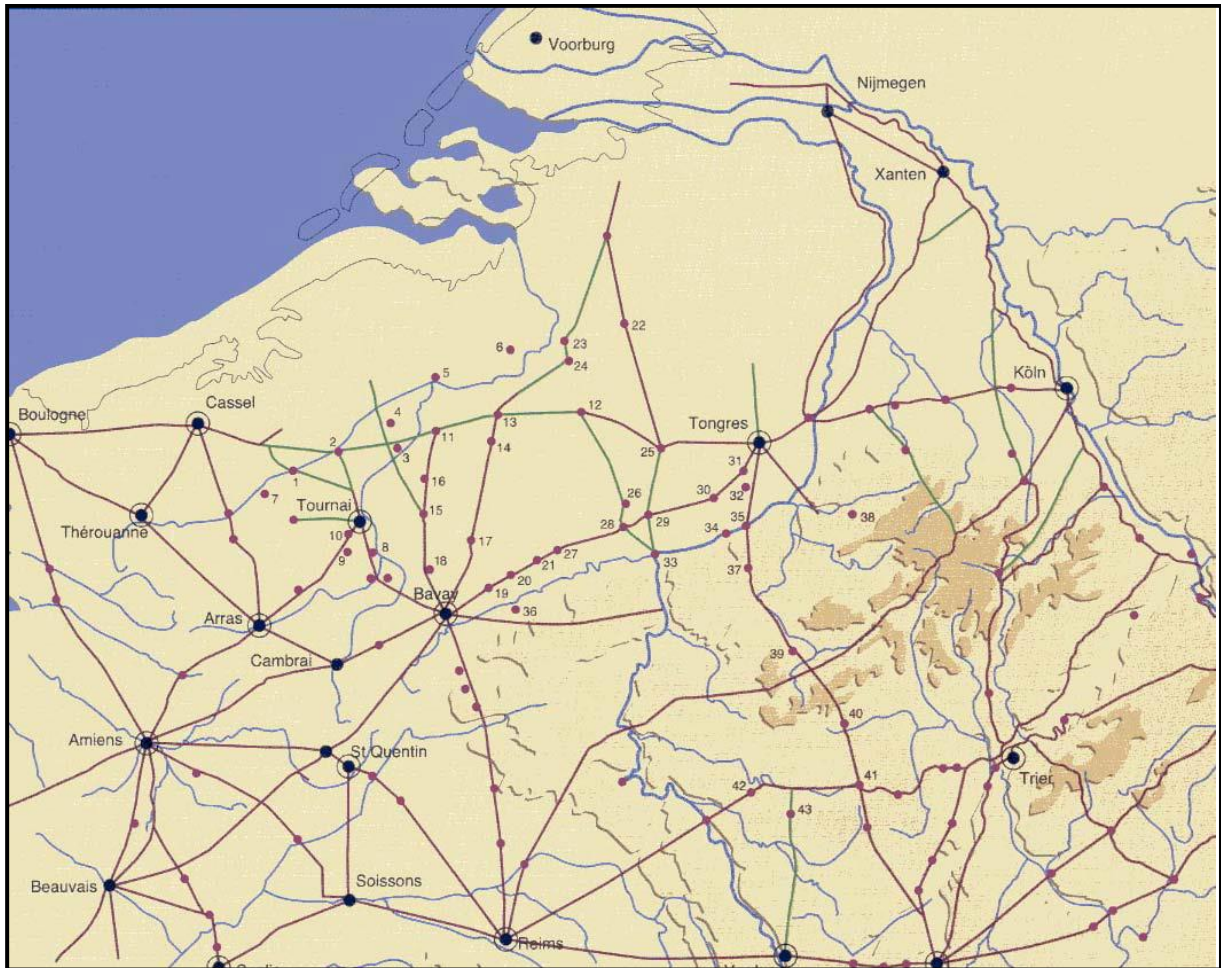
CAI nr.	Locatie	Vondstmelding	Sporen en vondsten	Datering
4768	Oude Wippendries	opgraving in 1955	waterput met cilindrische constructie uit kalkzandsteen op vierkante, houten bekisting met aardewerk, bouwkeramiek en munt	ROMM
328 en 329	Steenberg	opgraving in 1845 en boringen in 1949, 1951 en 2001	aardewerk, bouwkeramiek, glas, metalen voorwerpen en munten	ROMM
330	Steenberg	opgraving in 1949	weg en twee waterputten met houten bekisting	ROMM
1232	Steenberg	opgraving in 1949	spitsgracht, gebouwen, waterputten, pottenbakkersoven, <i>villa</i> en <i>fanum</i>	ROMV-M
158742	kruispunt van Tervuursesteenweg en Ter Borchstraat	uitzavelingswerken in 1951	waterput met cilindrische, stenen constructie op vierkante, houten bekisting	ROM
1792	Ter Borchstraat	losse vondst	munt	ROMM
150637	Waversebaan	graafwerken in 1953	waterput met cilindrische, stenen constructie op vierkante, houten bekisting	ROM

Tabel 1: Overzicht van vondstmeldingen met sporen en vondsten uit de Romeinse periode.

4.1.2.2. Romeinse periode

Een twintigtal vondstmeldingen betreft niet alleen losse vondsten van aardewerk en munten maar ook archeologisch onderzoek, meer bepaald de opgravingen door Mertens vanaf 1949 tot en met 1953 in Elewijt. Dit archeologisch onderzoek is gericht op de aard en omvang van de *vicus*, waarbij een spitsgracht geïnterpreteerd is als onderdeel van een vroeg-Romeins legerkamp. Bewoning wordt gekenmerkt door houtbouw langs een geplaveide straat met omliggende randstructuren, zoals waterputten, maar er zijn ook aanwijzingen voor een *villa* met *hypocaustum* en verschillende woonvertrekken versierd met fresco's. Ook is een pottenbakkersoven teruggevonden en duiden slakmateriaal en smeltkroezen op metaalproductie en/of bewerking. Ten slotte wordt op basis van de vondst van pijpvaard (paarden)figurines en wierookvazen vermoed dat een tempel aangesneden is (Figuur 14).⁸

⁸ MAGERMAN 2004.

Figuur 14: Overzicht van het wegensnetwerk en de *vici* van Velzeke (11), Elewijt (12), Asse (13), Kester (14), Tienen (25) en Tourinnes-Saint-Lambert (26) (© MAGERMAN 2004: 154, fig. 1).

Tijdens een werfbegeleiding ter hoogte van de Waversebaan in 1989 zijn door de Dienst voor Opgravingen van de Vlaamse Gemeenschap twee waterputten onderzocht. Een waterput heeft een houten bekisting op de bodem, terwijl de andere waterput is opgebouwd uit een cilindrische constructie uit zandsteen, die op een houten bekisting rust. Uit de opvulling van deze structuur zijn handgevormd (Germaans?) aardewerk en een fragment van een menselijke schedel verzameld.⁹

Recent archeologisch onderzoek in Elewijt en de omgeving heeft eveneens sporen van Romeinse aanwezigheid aan het licht gebracht. Naar aanleiding van het aantreffen van

⁹ VAN IMPE & DE BUYSER 1990.

paalkuilen uit de Romeinse periode tijdens een prospectie met ingreep in de bodem in 2008 door Archaeological Solutions bvba aan de Broekstraat, heeft het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE) een vervolgonderzoek uitgevoerd in 2008. Hierbij zijn talrijke paalkuilen en greppels alsook een beschoeide kuil en een waterpoel gevonden. Aan de hand van het vondstmateriaal worden de sporen in de late ijzertijd en vroeg-Romeinse periode gedateerd.¹⁰

Zoals eerder vermeld, heeft het meerfasig onderzoek aan het Molenveld in 2012 en 2014 niet alleen bewoning uit de metaaltijden aangesneden maar ook kuilen en greppels uit de midden-Romeinse periode (zie *supra*). In 2012 heeft de opgraving door Studiebureau Archeologie bvba aan de Kreupelstraat in Eppegem drie grafmonumenten met kringgreppel uit de metaaltijden alsook bewoning en begraving uit de Romeinse periode aan het licht gebracht. Het gaat hierbij om een hypothetisch hoofdgebouw met standgreppel, een tiental kuilen en twee brandrestengraven uit de late 1ste en 2de eeuw (Figuur 15).¹¹

Figuur 15: Overzicht van twee Romeinse brandrestengraven aangetroffen te Eppegem-Kreupelstraat (© SMEETS *et al.* 2012: 31, fig. 4.9).

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek,¹² heeft All Archeo bvba in 2012 een opgraving uitgevoerd ter hoogte van de Tervuursesteenweg in Elewijt in het kader van de aanleg van wegenis en riolering (Figuur 16 en Figuur 17). Hierbij zijn talrijke paalkuilen, kuilen en greppels aangesneden. Het aardewerk laat een datering toe in de midden-Romeinse periode. Opmerkelijk betreft een bodemfragment van een bord uit *terra sigillata* met stempel AMBITOV[TI] MA[NV] op de bovenzijde. Productie van

¹⁰ BRACKE & VERELST 2008; PAUWELS 2008.

¹¹ SMEETS *et al.* 2012.

¹² REYNS *et al.* 2012.

pottenbakker Ambitoutus wordt gesitueerd in Lezoux omstreeks 130 tot 160 n. Chr. en is gericht op export naar Noord-Gallië, waar een fragment eveneens teruggevonden is in de *vicus* van Asse. Ten slotte zijn resten van muren uit baksteen en natuursteen en een bakstenen vloer aangetroffen, die aan het kasteel van Diependaal gerelateerd zijn.¹³

Figuur 16: Overzicht van een houtskoolrijke kuil aangetroffen te Elewijt-Tervuursesteenweg (© VAN DER KELEN *et al.* 2015: 40, fig. 34 en 35).

Figuur 17: Overzicht van een waterkuil aangetroffen te Elewijt-Tervuursesteenweg (© VAN DER KELEN *et al.* 2015: 41, fig. 36 en 37).

¹³ VAN DER KELEN *et al.* 2015.

4.1.2.3. Middeleeuwen

Een losse vondst aan de Kastanjedreef (CAI nr. 4771) betreft een pot uit Merovingisch aardewerk. De ingebouwde westtoren uit zandsteen van de Sint-Hubertuskerk (CAI nr. 2601) gaat terug tot de 12de eeuw. De kaart van Ferraris (circa 1771-1778) verschaft een terminus ante quem voor talrijke sites met walgracht.

4.1.2.4. Post-middeleeuwen

Op het kruispunt van de Vekestraat en Van Innestraat zijn kuilen en een onverharde weg met karrensporen (CAI nr. 20113) aangetroffen. Deze kuilen zijn geïnterpreteerd als aanplantkuilen voor een boomgaard uit de 18de eeuw. In 2009 is een prospectie verricht tussen de Binnenbeekstraat, Dynastiestraat en Vekestraat (CAI nr. 150354), waarbij de resten van een 18de-eeuws gebouw vastgesteld zijn. Vermoedelijk gaat het om een hoeve die afgebeeld is op de kaart van Ferraris (circa 1771-1778).

4.1.2.5. Wereldoorlog I

In 2012 is door All Archeo bvba een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Beekstraat, waarbij een loopgravensysteem uit Wereldoorlog I aangesneden is. Het vervolgonderzoek door BAAC bv heeft bijkomend enkele schuttersputten aan het licht gebracht.¹⁴

4.2. Ter Borchtstraat

4.2.1. Historische informatie

Op de kaart van Ferraris (circa 1771-1778) doorsnijdt het plangebied ter hoogte van de Ter Borchtstraat enkele, al dan niet door hagen begrensde, akkers gelegen ten zuiden van het *Chateau de Diependael* en situeert zich tussen twee onverharde wegen, die het verloop van de huidige Driesstraat en de Tervuursesteenweg lijken te volgen. Het akkerland op de kaarten van Ferraris (circa 1771-1778) en Vandermaelen (circa 1846-1854) wordt geleidelijk meer doorkruist door onverharde wegen en voetwegels, terwijl de indeling in percelen verder gezet is op de kaart van Popp (circa 1842-1879) (Figuur 18 tot Figuur 20). De huidige Ter Borchtstraat is aangelegd als verbinding tussen de Route

¹⁴ CLERBAUT 2013.

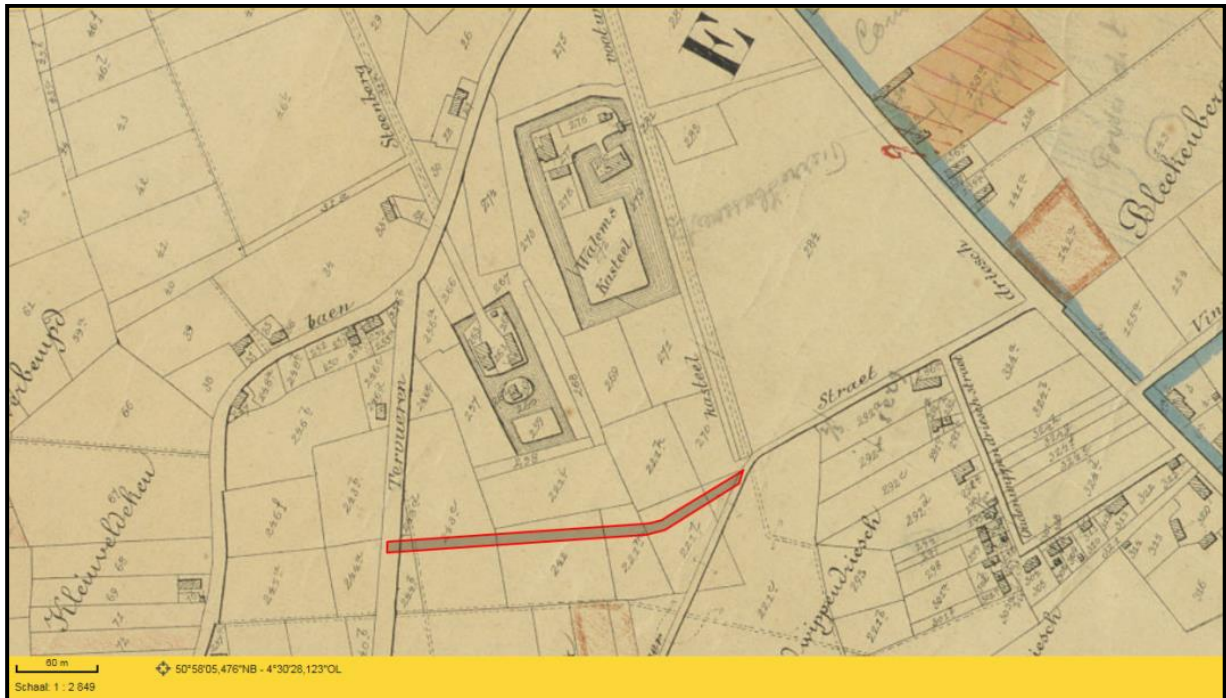
de Tervueren en Sweyn beer straet of de huidige Diependaalstraat na verkaveling van kasteeldomein.

Figuur 18: Situering van het plangebied op de kaart van Ferraris (© <http://www.geopunt.be>).

Figuur 19: Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (© <http://www.geopunt.be>).

Figuur 20: Situering van het plangebied op de kaart van Popp (© <http://www.geopunt.be>).

4.2.2. Archeologische informatie

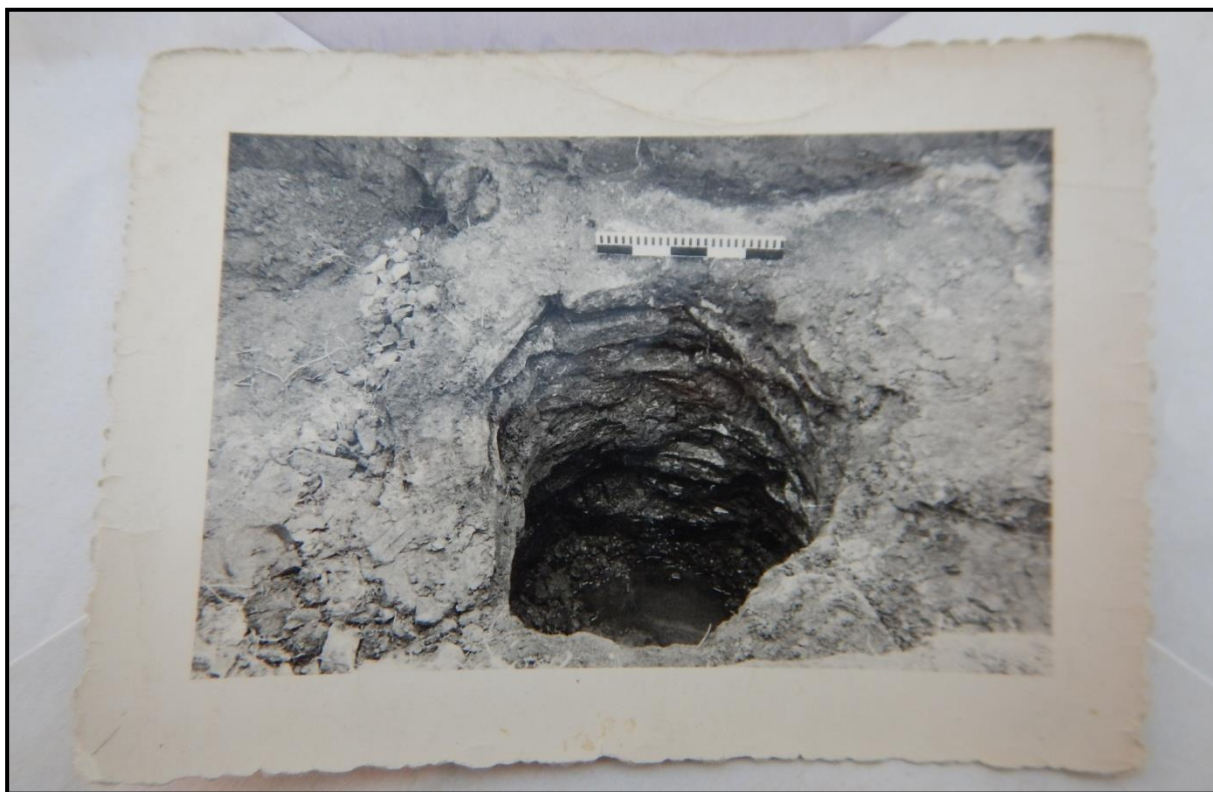
Ter hoogte van de Ter Borchstraat is voorafgaand aan de opgraving geen archeologisch onderzoek verricht maar is een vondstmelding bekend, namelijk een *sestertius* van Lucilla (CAI nr. 1792) uit het derde kwart van de 2de eeuw. Tijdens het veldwerk heeft een buurtbewoner van de Diependaalstraat foto's getoond, die gemaakt zijn in 1953 tijdens de graafwerken voor de bouw van een huis (Figuur 21 tot Figuur 23). Dit perceel grenst met de achterzijde aan de Ter Borchstraat. De foto's tonen de ontdekking van een Romeinse waterput met een cilindrische constructie uit natuursteen, mogelijk uit (kalk)zandsteen. De vondsten uit de opvulling zijn volgens deze buurtbewoner geschonken aan de gemeente. De vraag rest of het gaat om de ontdekking van een waterput met cilindrische constructie uit kalk zandsteen en hout ter hoogte van Oude Wippendries (CAI nr. 4768), zoals vermeld in de Centrale Archeologische Inventaris (zie *supra*).

Figuur 21: Overzicht van foto's uit 1953 van graafwerken in de Diependaalstraat en het aantreffen van een Romeinse waterput.

Figuur 22: Foto uit 1953 met een Romeinse waterput.

Figuur 23: Foto uit 1953 met detail van de natuurstenen constructie van een Romeinse waterput.

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

In het kader van de aanleg van wegenis en riolering ter hoogte van de Ter Borchtstraat in Elewijt heeft Monument Vandekerckhove nv een archeologische opgraving uitgevoerd op het terrein. Het doel van het onderzoek betreft de registratie en interpretatie van de bewaring van de bodem en archeologische resten, die door de geplande werken zouden verstoord worden.

5.1.1. Vraagstelling

Het archeologisch onderzoek is verricht volgens de Bijzondere Voorwaarden, opgesteld door Onroerend Erfgoed. Hierbij worden de volgende onderzoeksvragen in acht genomen:¹⁵

- Wat is de aard, omvang, datering en bewaring van de archeologische resten?
- Hoe verhoudt de site zich in de ruimere omgeving met betrekking tot de onderzochte periode(s)?
- Kunnen de sporen gerelateerd worden aan archeologisch onderzoek in de omgeving, met name de opgraving op de Tervuursesteenweg en andere, oudere opgravingen in Elewijt?

5.1.2. Randvoorwaarden

Het plangebied betreft het verloop van de huidige Ter Borchtstraat met een lengte van ongeveer 290m en een breedte van ongeveer 3m alsook de uitbreiding ter hoogte van huisnummer 9. Het plan van aanpak, zoals omschreven in de Bijzondere Voorwaarden,¹⁶ geeft aan dat de uitbraak van de wegenis onder begeleiding van de vergunningshouder gebeurt, waarna een vlak wordt aangelegd op het archeologisch niveau. Aangezien deze straat toegankelijk moet blijven voor de bewoners, worden afzonderlijke stroken open gelegd en aansluitend gedicht. Sporen met een bewaarde diepte van minder dan 30cm in coupe worden volledig onderzocht, terwijl sporen met een bewaarde diepte van meer

¹⁵ Bijzondere Voorwaarden bij vergunning voor archeologische opgraving: Elewijt, Ter Borchtstraat.

¹⁶ Bijzondere Voorwaarden bij vergunning voor archeologische opgraving: Elewijt, Ter Borchtstraat.

dan 30cm bijkomend 30cm verdiept worden en, indien nodig, met een boring nagegaan worden. Deze sporen worden vervolgens afgedekt en bewaard (Figuur 24 tot Figuur 26).

Figuur 24: Sfeerbeeld tijdens de aanleg van het vlak ter hoogte van de westelijke zone.

Figuur 25: Sfeerbeeld tijdens het couperen ter hoogte van de centrale zone.

Figuur 26: Sfeerbeeld tijdens het plaatsen van een bodemprofiel ter hoogte van de oostelijke zone.

5.2. Beschrijving

5.2.1. Voorbereiding

De nodige afspraken betreffende deze opdracht, waaronder de planning en praktische afspraken, zijn gemaakt tijdens de startvergadering op 16 november 2015 en tijdens de coördinatievergadering op 4 december 2015.

5.2.2. Veldwerk

De opgravingszone beslaat een oppervlakte van ongeveer 900m² en is onderzocht door middel van opeenvolgende werkputten met een lengte van ongeveer 45m tot 60m en breedte van 2,5m. Om de toegankelijkheid van de bewoners te verzekeren via de straat, is op de werkdagen tijdens de voormiddag veldwerk verricht door de archeologen en is tijdens de namiddag de werkput opnieuw gedicht door de graafmachine. Het archeologisch onderzoek is bemoeilijkt door grondwater en instorten van de sleufwanden (Figuur 27).

Na het afbakenen van de omtrek zijn de wegenis en de teelaarde door een graafmachine met een gladde bak van 1,80m breed verwijderd. Het verdiepen van de teelaarde is vergezeld van metaaldetectie, net zoals het archeologisch niveau en de sporen. Tijdens het machinaal afgraven is het vlak opgeschaafd met de schop en zijn sporen genummerd, digitaal gefotografeerd en gemarkeerd. Ook zijn overzichtsfoto's van de werkputten genomen. De omvang van de werkputten, de sporen en de bodemprofielen zijn met een GPS-toestel ingemeten. Vondsten of monsters die bij het opschaven van het vlak of de sporen zijn aangetroffen, zijn verzameld en van een vondstenkaart voorzien.

Sporen en vondsten worden door middel van een iPad geregistreerd in een database met de projectcode ELTE16 (ELewijt TEr Borchtstraat 2016) als referentie. De coupes van archeologische en natuurlijke sporen alsook de bodemprofielen van de werkputten zijn digitaal gefotografeerd. Bodemprofielen en coupes van archeologische sporen zijn vervolgens met behulp van een iPad getekend op schaal 1:20 en beschreven in de database. De vondsten en monsters, die tijdens het couperen of leeghalen van de sporen zijn aangetroffen, zijn onmiddellijk verzameld en van een vondstenkaart voorzien.

Figuur 27: Het archeologisch onderzoek is bemoeilijkt door grondwater en instorten van de sleufwanden.

5.2.3. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk is gestart met de vondstverwerking en rapportage, waarbij projectcode ELTE16 (ELewijt TEr Borchtstraat 2016) gebruikt is als referentie voor het benoemen van de digitale foto's en de inventaris van de vondsten en monsters. Het opmetingsplan alsook de tekeningen van de coupes, bodemprofielen en vondsten zijn verwerkt in AutoCAD en Adobe Illustrator tot afbeeldingen. Als laatste is het rapport geschreven.

5.2.4. Wetenschappelijke begeleiding

Ter ondersteuning van de onderzoeksopdracht zijn informatie en materiaal voorgelegd aan Jasper Deconynck (Ghent Archaeological Team bvba) voor de vindplaats en aan Jari Mikkelsen voor de bodemopbouw (Ghent Archaeological Team bvba). Een selectie van

het Romeins aardewerk is gedetermineerd door prof. dr. Wim De Clercq en dr. Patrick Monsieur (Universiteit Gent). Maarten Bracke (Monument Vandekerckhove nv) heeft ingestaan voor de determinatie van de metalen voorwerpen en Lisa Van Ransbeeck (Monument Vandekerckhove nv) voor het middeleeuws aardewerk.

6. SPOREN EN STRUCTUREN

Het archeologisch onderzoek ter hoogte van de Ter Borchstraat in Elewijt heeft in totaal 61 sporen opgeleverd. De meerderheid van deze sporen betreft paalkuilen en kuilen, die wijzen op bewoning in de omgeving van het plangebied tijdens de Romeinse periode. Daarnaast zijn paalkuilen en kuilen uit de volle middeleeuwen alsook grachten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd vastgesteld, aangelegd voor de afvoer van water. Voor de situering van de sporen en bodemprofielen wordt naar de overzichtsplannen achteraan in dit rapport verwezen, die opgenomen zijn als bijlage.

6.1. Bodemopbouw en stratigrafie

De bodemopbouw ter hoogte van het onderzoeksgebied is gekarteerd als een bebouwde zone (OB), waarbij de oorspronkelijke ondergrond door menselijke ingrepen gewijzigd of vernietigd is. Ten zuiden van de Ter Borchstraat bevindt zich hoger gelegen terrein, dat als een matige droge, lemige zandbodem met weinig ontsluitingen van de B-horizont (Scfz) weergegeven is. Het lager gelegen terrein ten noorden van het plangebied is daarentegen gekarteerd als een matig natte, lemige zandbodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont (Sdc). De bouwvoor (Ap-horizont) heeft een dikte van ongeveer 25cm en rust op een overgangshorizont met ijzerconcreties en kleihoudende inclusies. Roestverschijnselen zijn vanaf 40cm tot 60cm diepte vastgesteld en de sterk aangetaste Bt-horizont vanaf 60cm tot 80cm diepte (zie hoofdstuk 3).

Het plangebied situeert zich langs de noordelijke flank van een zandige opduiking in het landschap, waarbij de dikte van de teelaarde toeneemt naar lager gelegen gebied en afneemt naar hoger gelegen gebied, afhankelijk van de lokale hoogteverschillen. Met uitzondering van de westelijke zone, bedraagt de dikte van de teelaarde ongeveer 100cm. Daarbij worden humusrijke ophogingspakketten en de resten van oude cultuurlagen onderscheiden, die de aangetroffen archeologische sporen afdekken. Ter hoogte van de westelijke zone zijn deze cultuurlagen afwezig, wat gerelateerd kan worden aan nivellering van dit hoger gelegen terrein. Ten slotte wordt opgemerkt dat de dikte van de ophogingspakketten met veel humusrijk materiaal op een lange periode van ophogen wijst, waarbij hoger gelegen gebied genivelleerd en lager gelegen gebied opgevuld is (Figuur 28 tot Figuur 31).

Figuur 28: Bodemprofiel 1 met Ap1-Ap2-Ap3-C-sequentie.

Figuur 29: Bodemprofiel 3 met Ap1-Ap2-Ap3-C-sequentie.

Figuur 30: Bodemprofiel 4 met Ap1-Ap2-Ap3-Ap4-C-sequentie en paalkuil S100.

Figuur 31: Bodemprofiel 5 met Ap1-Ap2-Ap3-C-sequentie.

6.2. Ruimtelijke spreiding en bewaring

Het merendeel van de archeologische sporen is in het centrale en oostelijke gedeelte van de opgravingszone aangetroffen. Het gaat hoofdzakelijk om paalkuilen en kuilen, die op hoger gelegen terrein zijn ingericht. Talrijke greppels en grachten zijn echter verspreid over het onderzoekgebied aangetroffen, dat in noordoost-zuidwestelijke en noordwest-zuidoostelijke richting doorkruist wordt. Ondiepe antropogene sporen zijn lokaal terug te vinden maar matig diepe alsook diepe sporen zijn voldoende bewaard.

In het algemeen tekenen de sporen zich relatief scherp af in het vlak. Wegens de bruine tot donkergrijze vulling van de greppels en grachten, zijn deze structuren erg leesbaar ten opzichte van de lemige zandbodem. Hetzelfde geldt voor de paalkuilen en kuilen, die in het algemeen een vrij homogene vulling van lichtgrijs tot bruingrijs, lemig zand met houtskoolfragmenten hebben. Op basis van morfologische kenmerken in het vlak en in coupe en de opvulling kan een onderscheid gemaakt worden van de sporen per periode (Figuur 32 en Figuur 33).

Figuur 32: Overzicht van paalkuilen S96, S97 en S98 en greppel S99 uit de Romeinse periode in het vlak.

Figuur 33: Overzicht van kuil S17, greppel S18 en recente verstoringen in het vlak.

6.3. Perioden en sites

In totaal zijn 61 sporen aangetroffen tijdens het archeologisch onderzoek. Het gaat om 29 paalkuilen, 9 kuilen, 1 waterput of waterkuil, 18 gracht- en greppelsegmenten en 4 natuurlijke sporen. Daarbij worden talrijke bewoningssporen uit de Romeinse periode onderscheiden, die zich in de centrale en de oostelijke zone op hoger gelegen terrein bevinden. Ter hoogte van de westelijke en de centrale zone zijn daarentegen paalkuilen en kuilen uit de volle middeleeuwen aan het licht gebracht. Grachten en greppels uit de post-middeleeuwen zijn eveneens aangesneden in deze zone. Ten slotte zijn meerdere recente verstoringen geregistreerd, die verspreid zijn over het terrein.

6.3.1. Romeinse periode

Verspreid over de centrale en oostelijke zone zijn een twintigtal paalkuilen, drie kuilen, een waterput of waterkuil en een tiental gracht- en greppelsegmenten aangetroffen, die deel uitmaken van bewoning uit de vroeg- en midden-Romeinse periode.

6.3.1.1. Paalkuilen

In totaal zijn 23 paalkuilen onderzocht ter hoogte van de centrale en oostelijke zone, die gekenmerkt worden door een afgerond rechthoekige tot ovale vorm in het vlak. Hierbij worden negentien sporen (S23, S24, S58, S59, S61, S64, S93, S96, S97, S98, S100, S106, S107, S113, S114, S116, S136, S138 en S139) onderscheiden met een ovale tot afgerond rechthoekige aflijning in coupe en een bewaarde diepte van 6cm tot 26cm (Figuur 34 en Figuur 35). De opvulling van deze paalkuilen toont een vrij homogeen pakket van (licht)grijs, lemig zand.

Daarnaast worden vier paalkuilen ter hoogte van de oostelijke zone (S132, S133, S134 en S135) gekenmerkt door een afgerond rechthoekige vorm in het vlak en een afgerond rechthoekige of revolvertasvormige aflijning in coupe met bewaarde diepte van 32cm tot 44cm (Figuur 36 en Figuur 37). De opvulling toont een vrij heterogeen pakket van lichtgrijs, lemig zand met versmeten moederbodem (kuil), al dan niet met humeuze resten (kern). De vullingslaag wordt door een homogeen pakket van grijsbruin, lemig zand (uitgraafkuil) oversneden.

Uit de vulling van deze paalkuilen zijn in totaal tien potscherven verzameld, waaronder een wandscherf uit *terra nigra* (S58) en een bodemfragment uit oxiderend gebakken

aardewerk met granuleus baksel en rode inclusies, waarvan de herkomst niet duidelijk is, namelijk Maaslands of Rijnlands aardewerk (S59). Hierbij wordt opgemerkt dat deze potscherf past aan een bodemfragment aangetroffen in de opvulling van greppel S60 (zie *infra*).

Figuur 34: Paalkuil S23 in coupe.

Figuur 35: Paalkuil S96 in coupe.

Figuur 36: Overzicht van paalkuilen S134, S135 en S136 in het vlak.

Figuur 37: Paalkuil S135 in coupe.

Nabij dit spoor (S60) bevinden zich paalkuilen S62 en S64, waaruit respectievelijk een randfragment van een bord uit Pompeiaans rood aardewerk van type Vanvinckenroye 1991.280-283 met naar binnen gebogen wand uit de late 1ste en eerste helft van de 2de eeuw en een randscherf met brede, naar binnen gebogen rand van het type Stuart 147 van een *dolium* met witte en rode inclusies verzameld zijn. De opvulling van paalkuil S107 heeft een randfragment met brede, naar binnen gebogen rand van het type Stuart 147 van een *dolium* met witte inclusies opgeleverd. Ten slotte zijn in de uitgraafkuil van de dieper gefundeerde paalkuilen S133, S134 en S135 twee wandscherven uit Low Lands Ware met grijs baksel en twee wandfragmenten met reliëfribbels uit Low Lands Ware met oranje baksel en grijze kern (Scheldevallei) gevonden.

De beperkte omvang van het plangebied laat niet toe om gebouwen te identificeren en reconstrueren. Ter hoogte van de centrale zone is mogelijk een structuur aangesneden maar door de aanwezigheid van drie post-middeleeuwse grachten (S55, S56 en S57) kan hierover geen uitsluitel gebracht worden. Het gaat hierbij om paalkuilen S58, S59, S61

en S64 en vermoedelijk ook greppels S60 en S62, die geïnterpreteerd kunnen worden als afwateringsgreppels (Figuur 38). Deze hypothetische structuur is vermoedelijk opgetrokken uit houtbouw en een dakconstructie met *tegulae* en *imbrices* uit rode waar. Op basis van de bodemopbouw is immers vastgesteld dat de teelaarde (Ap) rust op een puinpakket van bouwkeramiek (S87), dat een houtskoolrijk pakket (S88) afdekt (Figuur 39). Dit homogeen pakket van donkergrijs lemig zand met veel houtskoolfragmenten oversnijdt een greppel (S60a) en een gracht (S60b) maar is niet vastgesteld ter hoogte van paalkuilen S58, S59, S61 en S64 en greppel S62.

In tegenstelling tot de oostelijk gelegen greppel (S60a) met bewaarde diepte van 40cm en een opvulling van blauwgrijs, lemig zand met weinig houtskoolfragmenten (S84), is de westelijk gelegen gracht (S60b) uitgegraven met V-vormige aflijning tot 74cm diep in coupe (Figuur 40 en Figuur 41). De opvulling wordt gekenmerkt door een vrij homogeen pakket van grijs, lemig zand met houtskoolfragmenten (S92) op de bodem, dat oversneden wordt door een vrij heterogeen pakket van versmeten moederbodem en lichtgrijs, lemig zand (S91). Hierboven bevindt zich een vrij heterogeen pakket van grijs, lemig zand en versmeten moederbodem (S90), dat oversneden wordt door een homogeen pakket van donkergrijs, lemig zand met houtskoolfragmenten (S89) rust, dat mogelijk een nagezakte laag betreft van het houtskoolrijk pakket (S88).

Figuur 38: Overzicht van de hypothetische structuur in het vlak.

Figuur 39: Detail van het puinpakket en houtskoolrijke laag boven de hypothetische houtbouw.

Figuur 40: Lengteprofiel van greppel S60a in coupe.

Figuur 41: Breedteprofiel van gracht S60b in coupe.

Tijdens de aanleg van het vlak is een wandscherf met een groeflijn uit Low Lands Ware met oranje baksel en grijze kern (Scheldevallei) aangetroffen, terwijl het lengteprofiel (S84) een randfragment (14cm diameter) uit Low Lands Ware met grijs baksel van een kook- of voorraadpot van het type Holwerda 140-142 met zware, overhangende rand, een wandscherf uit Bavay-waar, een wandscherf met kerfbandversiering uit Maaslands (Tiens) aardewerk en een bodemfragment uit oxiderend aardewerk met granuleus baksel en rode inclusies opgeleverd heeft. Hierbij wordt opgemerkt dat deze potscherf past aan een bodemfragment aangetroffen in de opvulling van paalkuil S59 (zie *supra*). De herkomst van dit baksel is echter niet duidelijk (Maaslands of Rijnlands aardewerk). Ten slotte is uit de opvullingslaag op de bodem (S92) een wandscherf uit Low Lands Ware met grijs baksel verzameld.

De ^{14}C -datering (RICH-25023: 1994 ± 26 BP) uitgevoerd op een houtskoolfragment (inv. nr. 73) afkomstig uit de onderste opvullingslaag (S92) van gracht S60b komt uit op een periode tussen 50 v. Chr. en 70 n. Chr. (95,4%) en meer bepaald tussen 40 v. Chr. en 50 n. Chr. (68,2%), terwijl de ^{14}C -datering (RICH-25229: 1849 ± 27 BP) uitgevoerd op een houtskoolfragment (inv. nr. 16) afkomstig uit het houtskoolrijke pakket (S88) uitkomt op een periode tussen 80 en 240 n. Chr. (95,4%) en meer bepaald tussen 125 en 215 n. Chr. (68,2%).

Op basis van vorm, vulling en vondsten wordt vermoed dat tijdens de vroeg-Romeinse periode een spitsgracht (S60b) is aangelegd maar dat in de late 1ste eeuw dit spoor reeds opgegeven is en een gebouw opgetrokken is uit houten palen en een dak uit *tegulae* en *imbrices*. Het houtskoolrijk pakket (S88) onder het puinpakket met bouwkeramiek (S87) wijst mogelijk op het instorten van deze structuur na een brand in de 2de (of vroege 3de) eeuw n. Chr.

6.3.1.2. Kuilen

Ter hoogte van de centrale zone zijn drie kuilen (S77, S103 en S108) aangetroffen, die door een ovale vorm van ongeveer 85cm bij 55cm in het vlak gekenmerkt worden. Kuil S77 heeft een ovale vorm tot 30cm diep in coupe, waarbij de opvulling een homogeen pakket van grijs, lemig zand toont, dat oversneden wordt door een vrij homogeen pakket van blauwgrijs, lemig zand met houtskoolfragmenten (Figuur 42). Uit de opvulling van het spoor zijn vier wandscherven uit Pompeiaans rood aardewerk, Low Lands Ware met grijs baksel, Low Lands Ware met oranje baksel en Bavay-waar verzameld.

Figuur 42: Kuil S77 in coupe.

Figuur 43: Kuil S103 in coupe.

Figuur 44: Paalkuilen S106 en S107 en kuil S108 in het vlak.

Kuil S103 heeft een ovale aflijning tot 18cm diep in coupe, waarbij de opvulling door een vrij homogeen pakket van bruingrijs, lemig zand gekenmerkt wordt (Figuur 43). Uit de opvulling zijn drie wandscherven uit *terra nigra* en een verweerd randfragment van een *mortarium* uit Bavay-waar verzameld. Kuil S108 heeft eveneens een ovale vorm tot 18cm diep in coupe en een vrij homogene opvulling van bruingrijs zand met houtskoolfragmenten (Figuur 44). Behalve drie wandscherven uit Low Lands Ware met grijs baksel, Low Lands Ware met oranje baksel en zoutcontainer, is een randfragment (3,5cm diameter) met ingesnoerde tuit van een kruik uit Bavay-waar met ovaal of peervormig profiel van het type Vanvinckenroye 1991.421-427 uit de tweede helft van de 2de en vroege 3de eeuw verzameld.

Figuur 45: Overzicht van waterput of waterkuil S65 en greppel S66 in het vlak.

Figuur 46: Overzicht van waterput of waterkuil S65 tijdens het couperen.

Ten slotte is mogelijk een waterput of waterkuil (S65) aangesneden, waarop een ondiep bewaarde greppel (S66) van ongeveer 50cm breed aansluit (Figuur 45 en Figuur 46). Dit spoor heeft een ronde vorm van minstens 280cm diameter in het vlak en een ovale vorm tot minstens 80cm diep in coupe. De opvulling wordt gekenmerkt door een vrij homogeen pakket van grijs en grijsbruin, lemig zand (nagezakte laag), dat een heterogeen pakket van donkergrijs en grijs, lemig zand en versmeten moederbodem (aanlegkuil) oversnijdt. Op basis van de vorm en vulling gaat het vermoedelijk om een waterput of waterkuil, die niet volledig gevat is in het vlak. Uit de opvulling van dit spoor zijn in totaal 48 potscherven (zie hoofdstuk 7.1.2.1) verzameld, die afkomstig zijn uit de nagezakte laag.

De waardering van de macrobotanische resten afkomstig uit het opvullingspakket (S85) van de aanlegkuil heeft uitgewezen dat de botanische rijkdom te beperkt is voor analyse (inv. nr. 8). Behalve talrijke houtskoolfragmenten zijn een verkoold aarvorkje van een graansoort en drie verkoolde types van wilde planten aangetroffen (zie bijlage 5). De ¹⁴C-datering (RICH-25018: 1879 ± 27 BP) uitgevoerd op een houtskoolfragment (inv. nr. 61) uit deze opvullingslaag komt uit op een periode tussen 60 en 220 n. Chr. (95,4%) en meer bepaald tussen 70 en 210 n. Chr. (68,2%).

6.3.1.3. Grachten en greppels

Verspreid over de centrale en oostelijke zone zijn acht grachten en greppels met lineair verloop in noordoost-zuidwestelijke of noordwest-zuidoostelijke richting aangesneden. Greppel S38, S62, S66, S76, S99 en S129 worden gekenmerkt door een breedte van circa 50cm tot 75cm in het vlak en een ovale vorm van 18cm tot 36cm diep in coupe, waarbij de opvulling een vrij homogeen pakket van (bruin)grijs, lemig zand toont (Figuur 47 tot Figuur 49).

Uit de opvulling van greppel S38 zijn dertien potscherven verzameld, waaronder een wandfragment uit *terra sigillata*, een bodemfragment uit gesmoord, Tiens aardewerk en een wandscherf van een zoutcontainer. De meerderheid betreft echter Low Lands Ware en Bavay-waar. Twee randfragmenten (28cm binnendiameter) en twee wandscherven uit Low Lands Ware met grijs baksel behoren tot een kook- of voorraadpot van het type Holwerda 140-142 met zware, overhangende rand. Behalve vier wandfragmenten uit Bavay-waar, zijn een randscherf van een *mortarium* van type Vanvinckenroye 1991.350

met overhangende kraagrand uit de 2de en vroege 3de eeuw en een oor met brede groef van een kruikamfoor onderscheiden.

Figuur 47: Overzicht van greppel S38 en recente verstoringen in het vlak.

Figuur 48: Lengteprofiel van greppel S76 in coupe.

Figuur 49: Breedteprofiel van greppel S76 in coupe.

De opvulling van greppel S66 heeft een volledig profiel van een *mortarium* van het type Vanvinckenroye 1991.350 met overhangende kraagrand uit de 2de en vroege 3de eeuw in Bavay-waar opgeleverd. In de vulling van greppel S76 zijn in totaal zeventien scherven aangetroffen, waaronder een wandfragment uit geverfd witbakkend aardewerk met de afbeelding van een rennend dier. Low Lands Ware omvat twee randfragmenten uit een grijs baksel, een wandscherf uit oranje baksel alsook een oor met brede groef en vijf wandfragmenten met reliëfribbels afkomstig van een kruikamfoor uit oranje baksel met grijze kern (Scheldevallei). De randscherven uit grijs baksel behoren tot een kook- of voorraadpot van het type Niederbieber 87 met horizontale rand enerzijds en het type Holwerda 140-142 met zware, omgeslagen rand anderzijds.

Uit de opvulling van greppel S99 is een wandfragment uit handgevormd aardewerk met een gegladde wandafwerking en magering van potgruis en zand verzameld. Daarnaast zijn drie bodemfragmenten (4,5cm diameter) en twee wandscherven van een beker of kom uit *terra nigra* aangetroffen. Ten slotte zijn twee wandfragmenten uit Low Lands Ware met een lichtbruin baksel met grijze kern (Scheldevallei) teruggevonden.

Ter hoogte van de centrale zone is een rectilineaire gracht (S40-42) aangesneden over een lengte van minstens 26m in oost-westelijke richting, die vervolgens in noordelijke richting afbuigt. Evenwijdig aan de zuidelijke zijde van de gracht bevindt zich een ondiep bewaarde greppel (S41), die in westelijke richting oversneden wordt door gracht S40-42 maar in oostelijke richting echter verder loopt. Het onderzoek van gracht S40-42 heeft uitgewezen dat het gaat om een dubbele gracht met ovale vorm tot 100cm diep in coupe en meerfasige opvulling (Figuur 50 en Figuur 51). Hierbij zijn weinig aanwijzingen voor oversnijdingen, zodat er vermoed wordt dat het gaat om gelijktijdige sporen. Opmerkelijk betreft aanwezigheid van een ondiep bewaarde paalkuil (S93 in vlak 2) ter hoogte van de hoek van de gracht onder de uitgewaaierte, bovenste vullingslaag, aangetroffen bij het machinaal uithalen. De vraag rest of dit spoor deel uitmaakt van het grachtensysteem.

De opvulling wordt gekenmerkt door een homogeen pakket van grijs, lemig zand op de bodem, dat oversneden wordt door een zeer humeus pakket van donkergrijs tot zwart, lemig zand. Hierboven bevindt zich een pakket van versmeten moederbodem, dat door een heterogeen pakket van grijs en donkergrijs, lemig zand en versmeten moederbodem oversneden wordt. Dit pakket is afgedekt door een vrij homogeen pakket van bruingrijs, lemig zand, dat door een vrij homogeen pakket van blauwgrijs, lemig zand met talrijke houtskoolfragmenten oversneden wordt. Uit de vulling van gracht S40-42 zijn in totaal

69 potscherven verzameld, waarvan de meerderheid Low Lands Ware en *terra nigra* betreft (zie hoofdstuk 7.1.2.2), uit de bovenste opvullingslagen.

De waardering van de macrobotanische resten (inv. nr. 4) afkomstig uit het humeuze opvullingspakket (S53) heeft uitgewezen dat de botanische rijkdom te beperkt is voor analyse. Behalve houtskoolfragmenten zijn talrijke overlevingsorganen van *Cenococcum geophilum* (zwam) aanwezig. Deze ontwikkelen zich bij een zure bodem die zich meestal boven de watertafel bevindt (zie bijlage 5). De ¹⁴C-datering (RICH-25018: 1879 ± 27 BP) uitgevoerd op een houtskoolfragment uit deze laag komt uit op een periode tussen 20 en 210 n. Chr. (95,4%) en meer bepaald tussen 75 en 130 n. Chr. (68,2%).

Ten slotte is ter hoogte van de oostelijke zone een 120cm brede gracht (S105) met een lineair verloop in noordwest-zuidoostelijke richting aangesneden. Dit spoor heeft een afgerond rechthoekige tot ovale vorm tot 42cm diep in coupe, waarbij de opvulling een vrij humeus pakket van donkergrijs, lemig zand op de bodem toont (Figuur 52). Hierboven bevindt zich een gelaagd pakket van humeuze inspoelingslenzen en lichtgrijs, lemig zand, dat oversneden wordt door een vrij homogeen pakket van lichtgrijs, lemig zand. Dit pakket wordt ten slotte oversneden door een vrij homogeen pakket van blauwgrijs, lemig zand en houtskoolfragmenten.

Figuur 50: Overzicht van gracht S40-42 en recente verstoringen in het vlak.

Figuur 51: Gracht S40-42 in coupe.

Figuur 52: Gracht S105 in coupe.

Uit de opvulling van gracht S105 zijn in totaal 42 potscherven verzameld, waarvan de meerderheid Low Lands Ware en *dolia* betreft (zie hoofdstuk 7.1.2.3) en aangetroffen is in de bovenste opvullingslagen. Een randscherf en halsfragment met zandbestrooiing van een beker uit geverfd witbakkend aardewerk zijn echter verzameld uit de onderste opvullingslaag. Het gaat om een beker met kroonlijstrand of Karniesrand van het type Vanvinckenroye 1991.172-180 uit de late 1ste en 2de eeuw n. Chr.

6.3.2. Volle middeleeuwen

Ter hoogte van de westelijke en de centrale zone zijn een tiental paalkuilen en kuilen uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Hierbij worden zes paalkuilen (S4, S5, S21, S22, S30 en S63) onderscheiden, die gekenmerkt worden door een afgerond rechthoekige vorm van circa 90cm bij 70cm in het vlak en afgerond rechthoekige tot onregelmatige vorm in coupe met een bewaarde diepte van 14cm tot 54cm (Figuur 53). De opvulling van de sporen toont een vrij heterogeen pakket van grijs, lemig zand met versmeten

moederbodem (kuil). Deze opvullingslaag wordt bij de meerderheid van de paalkuilen oversneden door een vrij homogeen pakket van donkergrijs tot bruingrijs, lemig zand (uitgraafkuil) maar bij paalkuil S30 is een vrij homogeen pakket van grijs lemig zand (kern) vastgesteld (Figuur 54 en Figuur 55).

Kuilen S6 en S7 zijn niet onderzocht kunnen worden door wateroverlast maar kuilen S8 en S29 betreffen sporen met een ovale vorm van ongeveer 130cm bij 100cm in het vlak. Kuil S8 heeft een ovale vorm tot 26cm diep in coupe, waarbij de opvulling gekenmerkt wordt door een vrij heterogeen pakket van lichtgrijs en grijsbruin, lemig zand (Figuur 56 en Figuur 57). Hieruit zijn een wandfragment uit handgevormd, grijs aardewerk uit de volle middeleeuwen en negen fragmenten uit kalkzandsteen en zandsteen verzameld.

Figuur 53: Overzicht van paalkuilen S21 en S22 in coupe.

Figuur 54: Paalkuil S30 in het vlak.

Figuur 55: Paalkuil S30 in coupe.

Figuur 56: Kuil S8 in coupe.

Figuur 57: Kuil S29 in coupe.

Kuil S29 is niet volledig gevat in het vlak maar heeft een onregelmatige vorm tot 42cm diep in coupe. De opvulling wordt gekenmerkt door een vrij heterogeen pakket van donkergrijs, lemig zand met versmeten moederbodem, dat oversneden wordt door een pakket van versmeten moederbodem. Hierboven bevindt zich een vrij homogeen pakket van (bruin)grijs, lemig zand, waaruit vier fragmenten van *tegulae* uit rode waar en een metaalslak verzameld zijn. In de opvullingslaag op de bodem zijn twee wandscherven uit roodbeschilderd aardewerk aangetroffen.

6.3.3. *Post-middeleeuwen*

Ter hoogte van de westelijke zone zijn twee grachten (S1 en S3) en een greppel (S2) aan het licht gebracht. Het gaat om sporen met lineair verloop in noordwest-zuidoostelijke richting van 80cm tot 145cm breed (Figuur 58). Wegens opkomend grondwater zijn deze grachten niet dieper dan 50cm onder vlak 1 onderzocht kunnen worden. Wel is duidelijk dat deze sporen oversneden worden door de teelaarde. De opvulling wordt gekenmerkt door een humeus pakket van donkergrijs, lemig zand op de bodem, waarboven zich een gelaagd pakket van blauwgrijs, lemig zand bevindt. Deze opvullingslaag wordt oversneden door een gelaagd pakket van grijs, lemig zand met houtskoolfragmenten. Hierop rust een vrij heterogeen pakket van versmeten moederbodem, zodat de vraag rest of deze grachten gedempt zijn na opgave. De ligging en oriëntatie van deze sporen doet vermoeden dat het gaat om afwateringsgrachten van de Tervuursesteenweg, die reeds afgebeeld is op de kaart van Vandermaelen uit het midden van de 19de eeuw. Hetzelfde geldt voor drie noordoost-zuidwestelijk georiënteerde grachten (S55, S56 en S57) van ongeveer 90cm tot 240cm breed, die mogelijk gerelateerd zijn aan de percelen, zoals afgebeeld op de kaart van Popp (zie figuur 21).

Figuur 58: Overzicht van gracht S1 en greppel S2 tijdens het couperen.

6.3.4. Recente verstoringen

Het plangebied is recent onderhevig geweest aan talrijke ingrepen in de bodem, waarbij het bodemarchief is verstoord. Het gaat enerzijds om de inrichting van perceelsgrachten, drainagebuizen en elektriciteitskabels en anderzijds om uitzavelingskuilen. Deze sporen doorsnijden geheel of gedeeltelijk de teelaarde en worden gekenmerkt door een bruine tot donkergrijze opvulling van lemig zand, waarin afval van aardewerk, bouwmaterialen en glas is gestort (Figuur 59 en Figuur 60).

Figuur 59: Overzicht van recente verstoringen ter hoogte van de centrale zone.

Figuur 60: Overzicht van recente verstoringen (uitzaveling) ter hoogte van de oostelijke zone.

7. VONDSTEN

Het archeologisch onderzoek ter hoogte van de Ter Borchstraat in Elewijt heeft in totaal 95 vondsten en 15 monsters opgeleverd, die verzameld zijn uit sporen of als losse vondst tijdens de aanleg van het vlak. Monsters betreffen vijftien bulkstalen afkomstig uit de vulling van paalkuilen, kuilen en grachten. Vondsten onderscheiden 253 scherven, 67 fragmenten uit bouwkeramiek, twee fragmenten uit verbrande leem, een fragment uit glas, zestien metalen voorwerpen of metaalslakken en 23 stenen fragmenten.

7.1. Aardewerk

In totaal zijn 253 potscherven verzameld, waarvan de meerderheid gedraaid aardewerk uit de Romeinse periode (93%) betreft. Daarnaast zijn zes fragmenten uit handgevormd aardewerk (2%) onderscheiden, die vermoedelijk in de late ijzertijd en vroeg-Romeinse periode gedateerd worden. Ook zijn vijf wandscherven (2%) uit volmiddeleeuwse waar aangetroffen. Ten slotte zijn zeven fragmenten uit post-middeleeuws aardewerk (3%) verzameld uit de teelaarde door middel van metaaldetectie (Tabel 2).

Op basis van de afmetingen van de fragmenten (groter dan 1cm²) zijn 251 potscherven geselecteerd voor verder onderzoek. Deze selectie lijkt procentueel weinig invloed te hebben op de onderlinge verhouding van het aardewerk per periode. Het aardewerk is onderzocht op verschillende variabelen, namelijk het aantal (rand, bodem, hals, wand, oor of gruis), afmeting (1cm², 4cm², 9cm², 16cm² en groter dan 16cm²), dikte, gewicht, secundaire verbranding, kleur, magering (soort en korrelgrootte), versiering (soort en plaats), baksel (handgevormd of gedraaid), wandafwerking, vorm, typologie en datering.

Algemeen	Rand	Bodem	Hals	Oor	Wand	Gruis	Totaal	%	Selectie	%
Handgevormd	2	0	0	0	4	0	6	2%	6	2%
Romeinse periode	47	14	2	2	168	1	234	93%	233	93%
Volle middeleeuwen	0	0	0	0	5	1	6	2%	5	2%
Late middeleeuwen en nieuwe tijd	0	1	0	0	6	0	7	3%	7	3%
Totaal	49	15	2	2	183	2	253	100%		
%	19%	6%	1%	1%	72%	1%	100%			
Selectie	49	15	2	2	183	0			251	100%
%	19%	6%	1%	1%	73%	0%			100%	

Tabel 2: Overzicht en selectie van het aardewerk per periode.

Bij de verwerking van het handgevormd aardewerk is de afwerking van de buitenwand geregistreerd, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen gepolijst, glad, geglad, ruw en besmeten. Vervolgens is een verdeling gemaakt tussen een-, twee- en drieledige potvormen.¹⁷ Aardewerk met een eenledige opbouw is open en bestaat uit een rand, wand en bodem, zoals schalen en open kommen. Tweeledige potvormen hebben een meer of minder geprononceerde schouder en bestaan uit rand, schouder, wand en bodem. Het betreft voornamelijk gesloten potten en kommen, waarvan de randidiameter kleiner is dan de diameter van de schouder. Aardewerk met een drieledige opbouw heeft een rand, hals, schouder, wand en bodem, waarbij het eveneens gaat om kommen en potten.

De fragmentatie van het aardewerk belemmert in het algemeen de vormvergelijking. Met uitzondering van enkele voorbeelden afkomstig uit een waterput of waterkuil (S65) en twee grachten (S40-42 en S105) hebben de overige sporen weinig diagnostische fragmenten opgeleverd, zodat niet alleen de vormvergelijking bemoeilijkt wordt maar ook de datering van het aardewerk.

De kleur van het baksel is beschreven in nuances van twee kleuren, waarbij de bijkleur eerst wordt genoemd, gevolgd door de hoofdkleur. Ook is onderscheid gemaakt tussen de buitenzijde, de kern en de binnenzijde van de potscherf. Deze beschrijving is evenwel onderhevig aan de eventuele graad van secundaire verbranding. De magering van het handgevormd aardewerk is enerzijds onderzocht op verschillende componenten, die gebruikt zijn voor het versralen van de klei, en anderzijds op de gemiddelde grootte van de korrel. Ten slotte is aandacht geschonken aan de versiering van het aardewerk, waarbij rekening is gehouden met de aard van de decoratietechniek en de plaats waar de versiering op de potvorm is aangebracht. In geval van meerdere decoratietechnieken op dezelfde plaats wordt de meest vertegenwoordigde techniek eerst genoemd.

¹⁷ VAN DEN BROEKE 2012: 37-104.

7.1.1. Handgevormd aardewerk

In totaal zijn zes potscherven uit handgevormde waar verzameld uit Romeinse sporen en een paalkuil (S63) uit de volle middeleeuwen, namelijk twee randfragmenten en vier wandscherven. Deze potscherven worden gekenmerkt door een gladde tot gegladde wandafwerking en een magering van potgruis en zand. Een randscherf heeft een spitse rand, terwijl een randfragment een geprofileerde, afgerond rechthoekige rand heeft. Deze potscherven zijn te fragmentair bewaard om aanwijzingen te geven omtrent de potvorm. Versiering is niet vastgesteld. Op basis van de randtypen, wandafwerking en magering kan vermoed worden dat het gaat om aardewerk uit de late ijzertijd en de (vroeg-)Romeinse periode.

7.1.2. Aardewerk uit de Romeinse periode

Handgevormd en gedraaid aardewerk uit de Romeinse periode omvat 233 potscherven, waarvan de meerderheid (37%) Low Lands Ware betreft. Een veertigtal fragmenten uit Noord-Gallisch aardewerk (17%) en van *dolia* (16%) hebben een aanzienlijk aandeel, gevolgd door een dertigtal potscherven uit *terra nigra* (13%). De overige bakselgroepen worden slechts door twee (1%) tot tien (4%) fragmenten vertegenwoordigd (Tabel 3).

Romeinse periode	Rand	Bodem	Hals	Oor	Wand	Totaal	%
Terra sigillata	2	0	0	0	2	4	2%
Terra nigra	5	4	0	0	20	29	13%
Geverfd witbakkend	1	0	1	0	3	5	2%
Pompeiaans rood	1	0	0	0	1	2	1%
Low Lands Ware	14	2	0	1	68	85	37%
Noord-Gallisch	9	1	1	1	28	40	17%
Maaslands/Rijnlands	0	4	0	0	1	5	2%
Maaslands	3	2	0	0	5	10	4%
Rijnlands	1	0	0	0	2	3	1%
Amfoor	0	0	0	0	3	3	1%
Dolium	11	1	0	0	25	37	16%
Zoutcontainer	0	0	0	0	10	10	4%
Totaal	47	14	2	2	168	233	100%
%	20%	6%	1%	1%	72%	100%	

Tabel 3: Overzicht van het Romeins aardewerk per baksel.

7.1.2.1. Waterput S65

Uit de opvulling van waterput of waterkuil S65 zijn in totaal 48 potscherven verzameld, waarvan de meerderheid Noord-Gallisch aardewerk (27%) en Low Lands Ware (25%) betreft. Daarnaast hebben fragmenten van *dolia* (19%) een aanzienlijk aandeel. Overige bakselgroepen worden slechts door enkele potscherven vertegenwoordigd (Tabel 4).

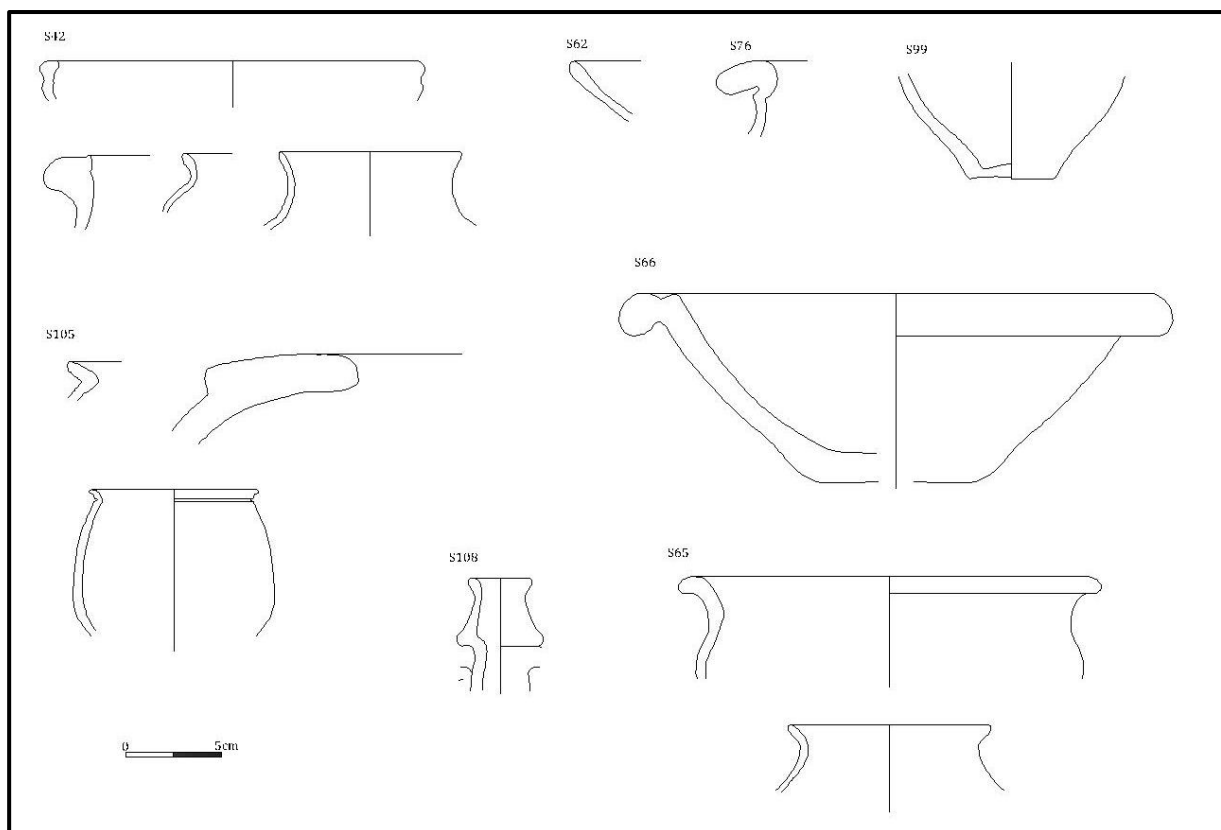
Waterput S65	Rand	Bodem	Hals	Oor	Wand	Totaal	%
Terra sigillata	1	0	0	0	1	2	4%
Terra nigra	1	0	0	0	1	2	4%
Low Lands Ware	3	1	0	0	8	12	25%
Noord-Gallisch	2	0	1	0	10	13	27%
Maaslands/Rijnlands	0	1	0	0	1	2	4%
Maaslands	1	1	0	0	2	4	9%
Amfoor	0	0	0	0	3	3	6%
Dolium	1	1	0	0	7	9	19%
Zoutcontainer	0	0	0	0	1	1	2%
Totaal	9	4	1	0	34	48	100%
%	19%	8%	2%	0%	71%	100%	

Tabel 4: Overzicht van het aardewerk afkomstig uit waterput S65 per baksel.

Een verweerd randfragment en wandscherf uit *terra sigillata* behoren vermoedelijk tot een beker van het type Dragendorff 27 uit de tweede helft van de 1ste en de eerste helft van de 2de eeuw. Een randfragment en een wandscherf uit *terra nigra* zijn afkomstig van een beker van type Niederbieber 33. Een bodemfragment en een wandscherf worden gekenmerkt door oxiderend gebakken aardewerk met een granuleus baksel en rode inclusies, waarvan de herkomst niet duidelijk is (Maaslands of Rijnlands aardewerk), terwijl een gesmoord randfragment, een bodemfragment en twee wandscherven tot Maaslands (Tiens) aardewerk behoren.

In totaal zijn twaalf fragmenten uit Low Lands Ware verzameld, waarvan een randscherf van een deksel, een bodemfragment en vier wandscherven gekenmerkt worden door een (licht)grijs baksel met roodbruine kern. Daarnaast zijn drie wandscherven met een oranje baksel alsook twee randfragmenten van een voorraadpot van type van Enkevort 86 en een wandscherf met oranje baksel met grijze kern (Scheldevallei) onderscheiden. Behalve vijf wandscherven uit Bavay-waar, zijn twee randfragmenten, een halsfragment en vijf wandscherven aangetroffen, die afkomstig zijn van een driedelige kom of pot van het type Holwerda 55c met een gewelfde schouder, uitstaande hals en afgeronde rand (Figuur 61).

Opmerkelijk zijn drie wandscherven van een olijfolie-amfoor van het type Dressel 20 uit een zandig, beige baksel met lichtgrijze kern, waaronder een fragment met de aanzet van een stempel (Figuur 62). Het gaat hierbij om CHRY(...) van het Griekse cognomen Chrysant(h)us en betreft een zeldzame stempel, die voorkomt op de productiesite van Villar de Brenes bij Sevilla en van La Catria in de centrale zone van de benedenvallei van Guadalquivir in de provincie *Hispania*. Deze pottenbakkersstempel is weinig verspreid en voor het eerst vastgesteld in België. Er is slechts één datering voorhanden, namelijk een vondstcontext in Straatsburg uit de periode omstreeks 70 tot 130 n. Chr.¹⁸

Figuur 61: Selectie van het Romeins aardewerk per spoor.

¹⁸ Persoonlijke mededeling prof. dr. Wim De Clercq en dr. Patrick Monsieur (Universiteit Gent).

Figuur 62: Wandfragment met stempel afkomstig van een amfoor.

Ten slotte zijn een verweerd randfragment, een bodemfragment en zeven wandscherven afkomstig van *dolia* met witte en/of rode inclusies alsook een wandfragment van een zoutcontainer aangetroffen.

7.1.2.2. Gracht S40-42

Uit de opvulling van gracht S40-42 zijn in totaal 69 potscherven verzameld, waarvan de meerderheid Low Lands Ware (42%) betreft, gevolgd door *terra nigra* (20%) en *dolia* (15%). De overige baksels worden slechts door enkele fragmenten vertegenwoordigd. Handgevormd aardewerk omvat twee randfragmenten, enerzijds met een spitse rand en anderzijds met een geprofileerde, afgerond rechthoekige rand, en een wandscherf met een gladde tot gegladde wandafwerking en een magering van potgruis. Een verweerd randfragment uit *terra sigillata* behoort vermoedelijk tot een beker van het type Dragendorff 27 uit de tweede helft van de 1ste en de eerste helft van de 2de eeuw (Tabel 5).

Gracht S40-42	Rand	Bodem	Hals	Oor	Wand	Totaal	%
Handgevormd	2	0	0	0	1	3	4%
Terra sigillata	1	0	0	0	1	2	3%
Terra nigra	4	1	0	0	9	14	20%
Low Lands Ware	3	1	0	0	25	29	42%
Noord-Gallisch	0	1	0	0	2	3	4%
Maaslands/Rijnlands	0	1	0	0	0	1	2%
Maaslands	0	0	0	0	1	1	2%
Dolium	2	0	0	0	8	10	15%
Zoutcontainer	0	0	0	0	6	6	9%
Totaal	12	4	0	0	53	69	100%
%	17%	6%	0%	0%	77%	100%	

Tabel 5: Overzicht van het aardewerk afkomstig uit gracht S40-42 per baksel.

In totaal zijn veertien potscherven uit *terra nigra* verzameld, waarvan een randscherf, een bodemfragment (6cm diameter) en drie wandscherven tot een kom van het type Vanvinckenroye 1991.68-71 met een gewelfde schouder, uitstaande hals en afgeronde rand behoren, dat in de 1ste eeuw n. Chr. wordt gedateerd. Drie randfragmenten en vier wandscherven zijn daarentegen afkomstig van een kom van het type Vanvinckenroye 1991.85-89 met bolbuikig profiel en lange, rechtop staande hals uit de 1ste en 2de eeuw.

Low Lands Ware omvat 29 potscherven, waarvan zeventien met een lichtgrijs baksel, twee met een oranje baksel en tien met een oranje baksel en grijze kern (Scheldevallei). Drie potvormen uit grijs aardewerk kunnen onderscheiden worden, namelijk een beker van het type Holwerda 31 met bolbuikig profiel en schuinstaande rand, een bord van het type Niederbieber 112 met naar binnen gebogen, geprofileerde rand en een kook- of voorraadpot van het type van Enckevort 93 met dekselgroef.

In totaal zijn tien potscherven van *dolia* aangetroffen, waarbij drie wandfragmenten met witte inclusies onderscheiden worden. Twee randfragmenten van het type Stuart 147 met brede, naar binnen gebogen rand en vijf wandscherven zijn daarentegen afkomstig van *dolia* met witte en rode inclusies.

7.1.2.3. Gracht S105

Uit de opvulling van gracht S105 zijn in totaal 42 potscherven verzameld, waarvan de meerderheid Low Lands Ware (36%) en *dolia* (24%) betreft. De overige bakselgroepen worden slechts door enkele potscherven vertegenwoordigd. Een wandfragment uit

handgevormd aardewerk wordt gekenmerkt door een gegladde wandafwerking en een magering van potgruis en zand (Tabel 6).

Gracht S105	Rand	Bodem	Hals	Oor	Wand	Totaal	%
Handgevormd	0	0	0	0	1	1	2%
Terra nigra	0	0	0	0	4	4	10%
Geverfd witbakkend	1	0	1	0	2	4	10%
Low Lands Ware	1	0	0	0	14	15	36%
Noord-Gallisch	0	0	0	0	3	3	7%
Maaslands	1	0	0	0	0	1	2%
Rijnlands	1	0	0	0	2	3	7%
Dolium	4	0	0	0	6	10	24%
Zoutcontainer	0	0	0	0	1	1	2%
Totaal	8	0	1	0	33	42	100%
%	19%	0%	2%	0%	79%	100%	

Tabel 6: Overzicht van het aardewerk afkomstig uit gracht S105 per baksel.

Geverfd witbakkend aardewerk omvat vier potscherven, waarbij een randfragment met een kroonlijstrand of Karniesrand en een halsfragment met zandbestrooiing op de wand tot een beker van het type Vanvinckenroye 1991.172-180 uit de late 1ste en 2de eeuw behoren. Deze fragmenten zijn voorzien van een oranjebruine deklaag, terwijl twee wandscherven een zwarte deklaag hebben.

Een randfragment uit Maaslands (Tiens) aardewerk is afkomstig van een bord van het type Holwerda 81 met een gebogen wand. Twee randscherven van het type Stuart 147 en drie wandfragmenten behoren tot een *dolium* met witte inclusies, terwijl twee randfragmenten van het type Stuart 147 en drie wandscherven afkomstig zijn van een *dolium* met rode inclusies.

Opmerkelijk betreft een randfragment en twee wandscherven, waaronder een fragment met schubbenversiering, uit Rijnlands aardewerk, die vermoedelijk afkomstig zijn van een geschubde, bolbuikige beker van het type Hofheim 25. Het gaat waarschijnlijk om een imitatie van een geverfde beker uit de Flavische periode.¹⁹

¹⁹ Persoonlijke mededeling prof. dr. Wim De Clercq.

7.1.3. Aardewerk uit de middeleeuwen en nieuwe tijd

In totaal zijn twaalf potscherven verzameld, die enerzijds in de volle middeleeuwen en anderzijds in de late middeleeuwen en nieuwe tijd gedateerd worden. Uit de opvulling van paalkuilen S21 en S22 zijn respectievelijk een wandfragment uit gedraaid, grijs aardewerk en een wandscherf uit protosteengoed verzameld. De opvulling van kuil S8 heeft een wandfragment uit handgevormd, grijs aardewerk met verkoolde voedselresten aan de binnenzijde opgeleverd, terwijl in de opvulling van kuil S29 twee wandscherven uit roodbeschilderd aardewerk aangetroffen zijn.

Tijdens de aanleg van het vlak zijn een bodemfragment en zes wandscherven uit rood aardewerk verzameld uit de teelaarde, die niet nader gedateerd kunnen worden dan de late middeleeuwen en nieuwe tijd.

7.2. Bouwkeramiek en verbrande leem

In totaal zijn 67 fragmenten met een gewicht van 15.731g uit bouwkeramiek verzameld uit de vulling van paalkuilen, grachten en greppels. De meerderheid betreft fragmenten van *tegulae* en *imbrices* uit rode waar, aangetroffen in de opvulling van greppels en grachten (S38, S40-42, S76 en S105) uit de Romeinse periode maar ook verzameld uit het pakket van bouwkeramiek (S87) ter hoogte van gracht S60 (Figuur 63). Ook zijn een twintigtal fragmenten van bakstenen, nokpannen en tegels uit orangerode of grijze waar in de vulling van een volmiddeleeuwse paalkuil (S4) en post-middeleeuwse grachten (S1, S3 en S56) aangetroffen.

Uit de opvulling van een paalkuil (S114) uit de Romeinse periode zijn twee fragmenten (inv. nr. 75) uit verbrande leem verzameld, die een vlakke zijde met mogelijk indrukken van vlechtwerk hebben (Figuur 64).

Figuur 63: Een *tegula* (inv. nr. 15) afkomstig uit het puinpakket (S87) van structuur S60.

Figuur 64: Twee fragmenten uit verbrande leem (inv. nr. 75) afkomstig uit paalkuil S114.

7.3. Glas

Uit de opvulling van een Romeinse greppel (S76) is een fragment uit transparant, groen glas (inv. nr. 64) verzameld. Deze vondst is echter te fragmentair bewaard om uitsluitend te kunnen geven over het voorwerp.

7.4. Metaal

Uit de opvulling van sporen zijn in totaal zestien voorwerpen verzameld, waarbij negen ijzeren spijkers met ronde kop afkomstig zijn uit paalkuil S133 en S134, kuil S108 en gracht S40-42 en S105 uit de Romeinse periode. Daarnaast zijn een dubbelgevouwen, plaatvormig voorwerp uit lood in gracht S40-42 en twee metaalslakken in de opvulling van paalkuil S59 en S138 aangetroffen. Ten slotte zijn twee Romeinse munten aan het licht gebracht, enerzijds uit de opvulling van gracht S40-42 en anderzijds uit de restant van een oude cultuurlaag nabij gracht S105. Deze munten zijn geconserveerd maar zeer afgesleten voor determinatie (zie bijlage 6).

Door middel van metaaldetectie zijn een zeer verweerde munt uit koperlegering, twee fragmenten van spijkers, een ring, een plaatvormig voorwerp en een kram uit ijzer en drie vormloze fragmenten uit lood aangetroffen in de teelaarde. Opmerkelijk zijn ook een verweerd fragment van een zilveren lepel en een Britse kogel uit Wereldoorlog I.

7.5. Natuursteen

In totaal zijn 23 fragmenten van voorwerpen uit natuursteen verzameld, waarvan het merendeel kalkzandsteen en zandsteen betreft. Deze fragmenten zijn zowel in sporen uit de Romeinse periode als (post-)middeleeuwen aangetroffen. Het betreft fragmenten met één of meerdere vlakke zijden, waarvan vermoed wordt dat het gaat om bouw-materiaal. Behalve in een post-middeleeuwse gracht (S56) is in de opvulling van een Romeinse greppel (S38) een fragment met een vlakke zijde en reliëfribbels van een maalsteen uit basalt aangetroffen.

8. INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

Het archeologisch onderzoek aan de Ter Borchstraat in Elewijt heeft in totaal 61 sporen aan het licht gebracht, waarvan de meerderheid bewoningssporen uit de Romeinse periode betreft. Het gaat hoofdzakelijk om paalkuilen, kuilen en grachten, die geconcentreerd zijn op hoger gelegen terrein ter hoogte van de centrale en oostelijke zone. Ter hoogte van de westelijke en centrale zone zijn paalkuilen en kuilen uit de volle middeleeuwen en grachten uit de post-middeleeuwen vastgesteld, aangelegd voor de afvoer van water en het afbakenen van percelen.

Hoewel de omvang van het terrein beperkt is, zijn een twintigtal paalkuilen, drie kuilen, een waterput of waterkuil en een tiental gracht- en greppelsegmenten aangetroffen, die deel uitmaken van bewoning in omgeving van het plangebied uit de Romeinse periode. Ter hoogte van de centrale zone is een hypothetische structuur aangesneden, die vermoedelijk opgetrokken is uit houtbouw met een dakconstructie uit bouwkeramiek. De houtskoolrijke laag onder het puinpakket van *tegulae* en *imbrices* wijst mogelijk op een brand, met het instorten van het dak als gevolg.

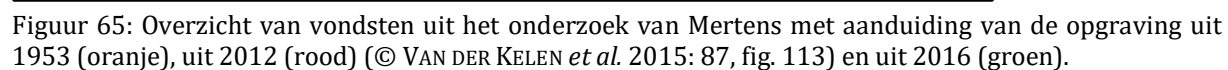
Op basis van de determinatie van vondsten en het natuurwetenschappelijk onderzoek wordt de meerderheid van de sporen algemeen in de late 1ste en de 2de eeuw gesitueerd. Uit de opvulling van grachten S40-42 en S105 is ook aardewerk uit de vroeg-Romeinse periode verzameld. De ¹⁴C-datering van het onderste opvullingspakket van gracht S60 geeft deze oudere datering eveneens aan. Hoewel de opgraving door All Archeo ter hoogte van de Tervuursesteenweg enkel bewoning uit de midden-Romeinse periode lijkt aangesneden te hebben, heeft het archeologisch onderzoek door het VIOE aan de Broekstraat bewoningssporen uit de late ijzertijd en vroeg-Romeinse periode aan het licht gebracht. Deze vindplaatsen in de omgeving van het plangebied wijzen op een continuïteit in aanwezigheid vanaf de late ijzertijd tot de 4de eeuw n. Chr.

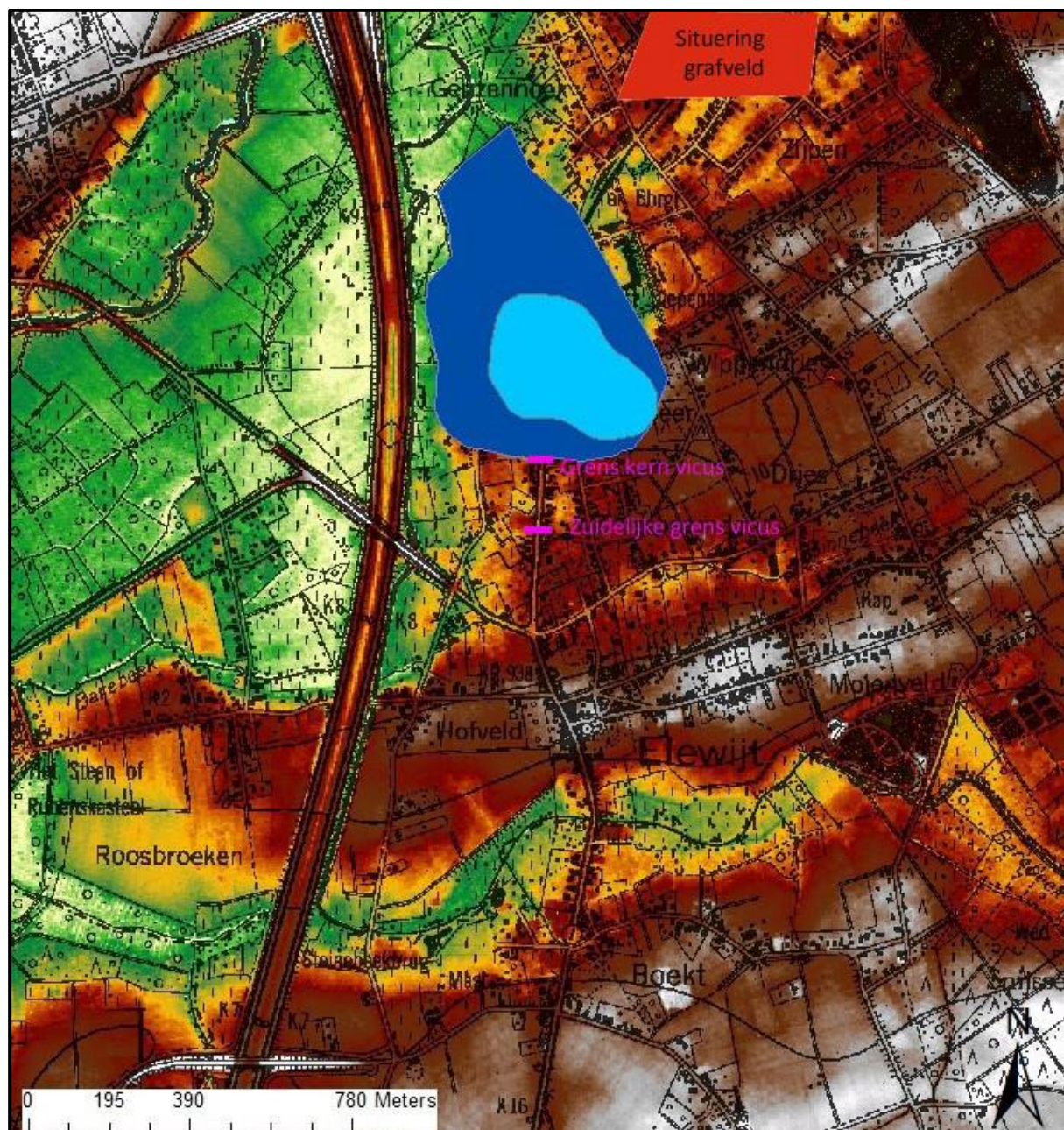
De studie van de opgravingsverslagen en de determinatie van de vondsten uit de jaren '40 en '50, vondstmeldingen uit de jaren '70, '80 en '90 alsook recent archeologisch onderzoek kan licht werpen op de ontwikkeling van de Romeinse *vicus* in Elewijt. De evaluatie van dit bodemarchief kan niet alleen inzicht verschaffen in de continuïteit of discontinuïteit van aanwezigheid tijdens de metaaltijden en Romeinse periode maar ook de aard van occupatie, namelijk civiel, militair, religieus, funerair, enz. De resultaten van het archeologisch onderzoek uitgevoerd ter hoogte van de Tervuursesteenweg en de Ter

Borchtstraat geven immers aan dat de Romeinse nederzetting zich meer in zuidelijke en oostelijke richting heeft uitgestrekt.

Het gaat daarbij om houtbouw en randstructuren, zoals kuilen, grachten en greppels, uit de midden-Romeinse periode, terwijl het onderzoek van Mertens ook steenbouw en een weg aan het licht heeft gebracht. Hoewel de opgraving van de Tervuursesteenweg geen sporen uit de vroeg-Romeinse periode lijkt te hebben aangesneden, dateert de spitsgracht ter hoogte van de Ter Borchtstraat uit deze periode. Het onderzoek van Mertens heeft eveneens een vroeg-Romeinse spitsgracht opgeleverd, die getuigt van de vroegste aanwezigheid en geïnterpreteerd is als onderdeel van een legerkamp. Vanaf de late 1ste eeuw heeft zich een *vicus* met houtbouw ontwikkeld, waarbij een *villa* in steenbouw is opgericht tijdens de 3de eeuw. Analyse, evaluatie en synthese van de sporen en vondsten afkomstig van het archeologisch onderzoek door Mertens alsook ter hoogte van de Tervuursesteenweg en de Ter Borchtstraat moeten leiden tot inzichten in het ontstaan en de ontwikkeling van de *vicus* van Elewijt (Figuur 65 en Figuur 66).

Ten slotte wordt opgemerkt dat de opgraving ter hoogte van de Ter Borchtstraat sporen en vondsten uit de volle middeleeuwen heeft opgeleverd. Het onderzoek ter hoogte van de Tervuursesteenweg vermeldt echter geen archeologische resten uit deze periode. De aanbeveling voor analyse, evaluatie en synthese van alle gekende sporen en vondsten geldt hierdoor eveneens voor de identificatie van middeleeuwse sporen en vondsten, die mogelijk als Romeins geïnterpreteerd zijn. De vondstmelding van een Merovingische pot aan de Kastanjedreef (CAI nr. 4771) en de 12de-eeuwse fundering van de ingebouwde westtoren van de Sint-Hubertuskerk (CAI nr. 2601) wijzen immers op middeleeuwse aanwezigheid in Elewijt. Dit onderzoek kan licht werpen op de (dis)continuïteit van de bewoning vanaf de Romeinse periode.

Figuur 66: De afbakening van de vicus door Mertens (lichtblauw) en Meylemans (donkerblauw) moet naar het zuiden (© VAN DER KELEN *et al.* 2015: 89, fig. 114) en het oosten uitgebreid worden.

9. AANBEVELINGEN

Het archeologisch onderzoek ter hoogte van de Ter Borchstraat in Elewijt heeft sporen van bewoning uit de Romeinse periode en de volle middeleeuwen aan het licht gebracht. Hoewel de omliggende percelen van de vindplaats bebouwd zijn, zijn westelijk gelegen terreinen in gebruik als akker- en weiland. Gezien de aanwezigheid van archeologisch erfgoed in het bodemarchief ter hoogte van het plangebied, is het aangewezen deze percelen te vrijwaren van ingrepen in de bodem. Indien dit niet mogelijk blijkt, dient dit gebied vooraf archeologisch onderzocht te worden. Deze aanbeveling voor verder onderzoek heeft immers als doel inzicht te verkrijgen in bewoning en begraving uit de Romeinse periode en andere perioden in Elewijt en omgeving.

10. BESLUIT

In het kader van de aanleg van wegenis en riolering ter hoogte van de Ter Borchtstraat in Elewijt heeft een team van Monument Vandekerckhove nv van 23 februari tot en met 1 maart 2016 een archeologische opgraving uitgevoerd op het terrein. Opdrachtgever van het project is de gemeente Zemst. Het onderzoek is verricht volgens de Bijzondere Voorwaarden opgesteld door Onroerend Erfgoed. Het doel van het onderzoek betreft de registratie en interpretatie van de bewaring van de bodem en archeologische resten, die door de geplande werken zouden verstoord worden.

Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 900m² en betreft het verloop van de Ter Borchtstraat en de uitbreiding ter hoogte van huisnummer 9 voor de inrichting van een pompstation. Het archeologisch onderzoek heeft 61 sporen aan het licht gebracht, die wijzen op bewoning in de omgeving van het plangebied tijdens de Romeinse periode en de volle middeleeuwen. Daarnaast zijn post-middeleeuwse grachten aangesneden, die een parallel verloop aan de Tervuursesteenweg hebben en mogelijk voor de afvoer van water gezorgd hebben. Ten slotte zijn talrijke recente verstoringen verspreid over het terrein geregistreerd.

11. LITERATUUR

- **Uitgegeven bronnen**

- AMERYCKX J. B., VERHEYE W. & VERMEIRE R. 1995. *Bodemkunde, bodemvorming, bodemeigenschappen, de bodems van België, bodembehoud en -degradatie, bodembeleid en bodempolitiek*. Gent.
- BRACKE M. & VERELST K. 2008. *Archeologisch proefsleuvenonderzoek op plangebied Elewijt-Broekstraat, gemeente Zemst* (AS-Rapportage 2008-13). Mechelen.
- CLERBAUT T. 2013. Geklemd tussen Brussel en Mechelen: een overzicht van sporen van de Grote Oorlog in Zemst en zijn omgeving. *Conflict in Contact* 1: 64-67.
- LEFERE M. in voorbereiding. *Archeologische opgraving Elewijt-Molenveld* (Monument Vandekerckhove Rapport). Ingelmunster.
- MAGERMAN K. 2004. De *vici*. Een inventarisatie en functionele analyse van enkele zogenaamde *vici* in Vlaanderen tussen het begin van de 1ste eeuw n. Chr. en het einde van de 4de eeuw n. Chr. *Terra Incognita* 1: 139-154.
- PAUWELS D. 2008. Kamperen op de vicus. Archeologisch onderzoek op een voormalige camping te Elewijt-Broekstraat. *Archeologie 2008. Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*: 11-13.
- SMEETS M., BAKX R. & CLERBAUT T. 2012. *Het archeologisch onderzoek aan de Kreupelstraat te Eppegem* (Archeo-rapport 134). Kessel-Lo.
- SMEETS M. & BERVOETS G. 2012. *Het archeologisch onderzoek aan het Molenveld te Elewijt* (Archeo-rapport 135). Kessel-Lo.
- REYNS N., DERIEUW M. & BRUGGEMAN J. 2012. Archeologisch vooronderzoek Elewijt (Zemst) – Tervuursesteenweg (Rapporten All Archeo 87). Bornem.
- VAN DEN BROEKE P. W. 2012. *Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van Oss-Ussen. Studies naar typochronologie, technologie en herkomst*. Leiden.

- VAN DER KELEN A., DIERCKX L., DERIEUW M. & REYNS N. 2015. Archeologische opgraving Elewijt (Zemst) – Tervuursesteenweg (Rapporten All Archeo 101). Temse.
- VAN IMPE L. & DE BUYSER F. 1990. Elewijt (Zemst, Bt): Romeinse vicus. *Archeologie* 1990: 58-59.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Gent.
- VANVINCKENROYE W. 1991. *Gallo-Romeins aardewerk van Tongeren* (Publicaties van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum 44). Tongeren.

• **Internetbronnen**

- *Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen*
<http://www.dov.vlaanderen.be>
<http://www.geopunt.be>
- *Onroerend Erfgoed*
<http://cai.onroenderfgoed.be>
<http://inventaris.onroenderfgoed.be>

12. BIJLAGEN

- Bijlage a: Resultaten van ¹⁴C-onderzoek
 - Bijlage b: Resultaten van macrobotanisch onderzoek (waardering)
 - Bijlage c: Conservatiefiches van de Romeinse munten
 - Bijlage 1: Situering van het plangebied
 - Bijlage 2: Overzichtsplan met sporen en structuren
 - Bijlage 3: Detailplan met sporen en structuren
-
- Digitale drager met rapport en bijlagen

Database met de foto's, de sporenlijsten en de inventarislijst is te raadplegen via <https://apps.monument.be/web/archeologie>. Bij vragen hieromtrent, neem dan contact via info@monument.be

Archeologische Opgraving
Elewijt
Ter Borchstraat

Bijlage 1
situeringsplan

- Opgravingszone

Romeins

Volmiddeleeuws

Post-middeleeuws
- Ongedateerd

Recente versterking

Natuurlijk

Verg.nr. 2015/507
Coördinaten in Lambert 72

Monument
Vandekerckhove

Archeologische Opgraving
Elewijt
Ter Borchstraat

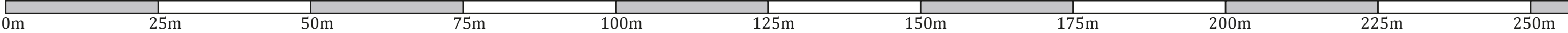
Bijlage 2
Overzichtsplan

- Opgravingszone
- Ongedateerd
- Romeins
- Recente verstoring
- Volmiddeleeuws
- Natuurlijk
- Post-middeleeuws

Verg.nr. 2015/507

Monument
Vandekerckhove

Archeologische Opgraving
Elewijt
Ter Borchstraat

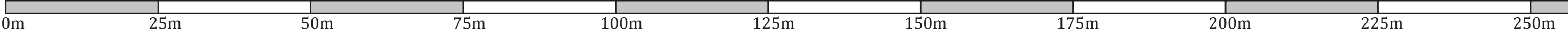
Bijlage 3
Detailplan

- Opgravingszone
- Ongedateerd
- Romeins
- Recente verstoring
- Volmiddeleeuws
- Natuurlijk
- Post-middeleeuws

Verg.nr. 2015/507

Monument
Vandekerckhove

2013/11878

14/11/2017

Monument Vandekerckhove
Oostrozebekestraat 54
8770 Ingelmunster

RADIOCARBON DATING REPORT

Elewijt

RICH-25023 (S60) : 1994±26BP

68.2% probability

40BC (59.2%) 30AD

35AD (9.0%) 50AD

95.4% probability

50BC (95.4%) 70AD

RICH-25018 (S65) : 1879±27BP

68.2% probability

70AD (60.1%) 140AD

150AD (2.6%) 170AD

190AD (5.5%) 210AD

95.4% probability

60AD (95.4%) 220AD

Met vriendelijke groeten,
Mathieu Boudin

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'M. Boudin', enclosed within a blue oval.

Mathieu.boudin@kikirpa.be

2013/11878

18/12/2017

Monument Vandekerckhove
Oostrozebekestraat 54
8770 Ingelmunster

RADIOCARBON DATING REPORT

ELEWIJT

RICH-25229 (S88) : 1849±27BP

68.2% probability

125AD (68.2%) 215AD

95.4% probability

80AD (95.4%) 240AD

RICH-25231 (S40) : 1903±26BP

68.2% probability

75AD (68.2%) 130AD

95.4% probability

20AD (93.5%) 170AD

190AD (1.9%) 210AD

Met vriendelijke groeten,
Mathieu Boudin

Mathieu.boudin@kikirpa.be

Waardering macroresten bulkstaal (Elewijt Ter Borch 2016)

Inleiding

Twee bulkstalen (7 l?) , genomen in een waterput en in een gracht werden door Monument nv aangeleverd in oktober 2017. Deze waren reeds gezeefd op 5 mm, 2,5 mm en 0,5 mm.

Code van de site: ELTE-16.

Waardering

Context	coupe op waterput			coupe in gracht		
Spoor		65			40	
Laag		85			53	
Grootte (mm)	>5	5 - 2,5	0,5 - 2,5	>5	5 - 2,5	0,5 - 2,5
aantal schaalpjes (9 cm)	alles	alles	4	alles	alles	2
zand			XXX			XXX
steen, grind		XX	X		X	
zand/leem (aaneen)				XX	XX	XX
aardewerk	XX	XX	XX			
bot verbrand	X	X	XX			
houtschool	XXX	XXX	XXX		X	XX
sclerotia <i>Cenococcum</i>					XX	XXX
cultuur-/gebruiksplanten		1			-	
wilde planten		3			1	
dieren		-			1	
zeer veel	XXX					
regelmatig	XX					
weinig	X					

De 2 grotere fracties zijn volledig bekeken. Van de fijnste fractie zijn er 2 schaalpjes bekeken bij de coupe in gracht. Omdat de coupe op waterput goed bewaarde houtschool bevatte zijn hier 4 schaalpjes bekeken.

De coupe op waterput bevatte naast vooral houtschool ook veel aardewerk. In de kleine fractie is een aarvorkje van een graansoort gevonden. Dit was verkoold, net als de 3 types van wilde planten.

De coupe op gracht bevat vooral anorganisch materiaal en veel minder houtschool. Er waren massaal veel sclerotia (overlevingsorganen) van *Cenococcum geophilum* (een zwam) aanwezig. Deze ontwikkelen zich bij een zure bodem die zich meestal boven de watertafel bevindt. Er is een beperkte botanische rijkdom¹ met slechts 4 en 1 plantensoort(en).

Besluit

Wegens de vondst van slechts enkele wilde planten en één aarvorkje van een graansoort bij de waardering stellen we voor niet over te gaan tot analyse.

¹ De botanische rijkdom van een monster wordt bepaald aan de hand van het aantal soorten dat in het monster aanwezig is. Hogere taxonomische eenheden (bijvoorbeeld genera of families) worden uitsluitend meegeteld indien er geen lagere taxa in het monsteraanwezig zijn die hier onderdeel van uitmaken. Resten waarvan wordt vermoed dat ze van (sub)recente ouderdom zijn, worden buiten beschouwing gelaten.

CONSERVATIEFICHE

ARCHEOLOGISCHE
CONSERVATIE

IDENTIFICATIE

Inventarisnummer: 3 Elewijt Ter Borchstraat, ELTE-16
2015/507

Materiaal: Metaal: koperlegering

Object: Munt

BEWAARTOESTAND VOOR BEHANDELING

Bewaring: Zipzakje in polyethyleen (PE), zonder silicagel.

Fysieke stabiliteit: Volledig

Chemische stabiliteit: Actieve corrosie: Ja

Eerdere behandelingen: Nee

Opmerkingen: /

BEHANDELING

Reiniging: Mechanisch: Met borstel, scalpel en glasvezelborstel
Onder vergroting

Chemisch: /

Chemische stabilisatie: 1% benzotriazol gedurende 1u onder vacuüm

Fysieke stabilisatie: Consolidatie: /

Verlijming: /

Aanvulling: /

Ondersteuning: /

Bescherm laag: 10% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel

BEWARINGSADVIES & HANTERING

Hantering: Hanteren met handschoenen, bij voorkeur nitril of vinyl.

Verpakking: Inert, zuurvrij, luchtdicht en vochtvrij.

Bewaren: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-18°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.

Toonstellen: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-20°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.

Enkel koude lichtbronnen gebruiken.

De ruimte/vitrinekast moet vrij zijn van organisch materiaal (papier, hout,

vezelplaat, katoen, enz.).

Opmerkingen: /

Voor optimale bewaaromstandigheden is het belangrijk dat het object op regelmatige basis gecontroleerd wordt op tekenen van achteruitgang of actieve corrosie.

DOCUMENTATIE

Foto's voor conservatie

Foto's na conservatie

Alle foto's werden toegevoegd aan de database op www.monarcheo.be, gekoppeld aan het inventarisnummer.

CONSERVATIEFICHE

ARCHEOLOGISCHE
CONSERVATIE

IDENTIFICATIE

Inventarisnummer: 98 Elwijt Ter Borchstraat, ELTE-16
2015/507

Materiaal: Metaal: koperlegering

Object: Munt

BEWAARTOESTAND VOOR BEHANDELING

Bewaring: Zipzakje in polyethyleen (PE), zonder silicagel.

Fysieke stabiliteit: Deel ontbreekt: munt is gebroken

Chemische stabiliteit: Actieve corrosie: Ja

Eerdere behandelingen: Nee

Opmerkingen: /

BEHANDELING

Reiniging: Mechanisch: Met borstel, scalpel en glasvezelborstel
Onder vergroting

Chemisch: /

Chemische stabilisatie: 1% benzotriazol gedurende 1u onder vacuüm

Fysieke stabilisatie: Consolidatie: 3% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel

Verlijming: /

Aanvulling: /

Ondersteuning: /

Bescherm laag: 10% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel

BEWARINGSADVIES & HANTERING

Hantering: Hanteren met handschoenen, bij voorkeur nitril of vinyl.

Verpakking: Inert, zuurvrij, luchtdicht en vochtvrij.

Bewaren: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-18°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.

Toonstellen: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-20°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.

Enkel koude lichtbronnen gebruiken.

De ruimte/vitrinekast moet vrij zijn van organisch materiaal (papier, hout,

vezelplaat, katoen, enz.).

Opmerkingen: /

Voor optimale bewaaromstandigheden is het belangrijk dat het object op regelmatige basis gecontroleerd wordt op tekenen van achteruitgang of actieve corrosie.

DOCUMENTATIE

Foto's voor conservatie

Foto's na conservatie

Alle foto's werden toegevoegd aan de database op www.monarcheo.be, gekoppeld aan het inventarisnummer.